plaut

RVDENS.

(FUNIA NĂVODULUI).

PERSOANELE:

ARCTVRVS. PROLOGVS.	Arcturus. Prologus.
SCEPARNIO. SERVVS.	Sceparnio. Rob.
PLESIDIPPVS. ADVLESCENS.	Plesidippus. Tânăr.
DAEMONES. SENEX.	Daemones. Bătrân.
PALAESTRA AMPELISCA } MVLIERES.	Palaestra Ampelisca } Femei.
PTOLEMOCRATIA. SACERDOS VENERIS.	Ptolemocratia. Preoteasa lui Venus.
PISCATORES.	Pescari.
TRACHALIO. SERVVS.	Trachalio. Rob.
LABRAX. LENO.	Labrax. Codoș.
CHARMIDES. SENEX.	Charmides. Bătrân.
LORARII.	Robi biciuitori.
GRIPVS. PISCATOR.	Gripus. Pescar.

— Acțiunea se petrece la Cyrenae —

RVDENS.

REPREZENTATA INTRE 100—200 A. CR. (G. MICHAUT).

— I. Piesă din greceşte, după o comedie a lui Diphilos. *Rudens*, pe româneşte: *Odgon*, funie groasă, ce slujeşte la legatul corăbiilor şi al năvodului de prins peşte, la mare, cum e cazul de faţă. Numele comediei, caşi în *Asinaria*, împrumutat dela un detaliu accesor.

Are prolog, care se socoteşte a fi autentic, de mâna lui Plautus. E pronunţat de o fiinţă alegorica: *Steaua Arcturus*.

— II. *Cuprinsul. Prologus.* Tânărul *Plesidippus* iubeşte pe *Palaestra*, o tânără, care se află în stăpânirea unui codoş, *Labrax*. Ca s'o rascumpere, i-a dat o sumă de bani înainte. Insă codoşul, îndemnat de un prielen să se stabilească în Sicilia, unde ar putea face afaceri strălucite, îşi încarcă în ascuns avutul pe o corabie şi fuge; iar, ca sa-l înşele pe tânar, îi da întâlnire la templul lui Venus, unde-l pofteşte la un prasnic. Dar Juppiter, care vegheaza asupra oamenilor rai, trimite pe Arcturus, steaua furtunilor, care deslănţue o furtuna şi îneacă corabia. Acţiunea începe deaci.

Actul I-iu. Furtuna facuse ravagii şi la coliba batrânului *Daemones*, care locuia pe ţarmul marii. Batrânul şi sclavul sau, *Sceparnio*, erau ocupaţi cu repararea colibei, când la ţărmul mării se petrecea o drama impresionanta: Naufragiaţi, luptându-se cu valurile şi în special doua tinere femei, a caror silinţă de a ajunge la ţarm este aşa de viu desscrisa de Sceparnio. Dupa mari sforţari, cele două tinere, *Palaestra* şi *Ampelisca*, isbutesc sa ajunga la ţarm şi se refugiază în templul lui Venus, care erà în apropiere.

Actul al II-lea. Cor de pescari, cari traverseaza scena. *Trachalio*, robul lui Plesidippus, în cautarea stapânului, dà cu ochii de *Ampelisca*, dela care afla întâmplarea şi intrà în templu, ca sà se întâlneascà cu *Palaestra*. Frumoasa scena idilica dela puţ dintre *Sceparnio* şi *Ampelisca*. *Labrax* şi prietenul sau, scăpaţi din naufragiu, îşi fac apariţia şi aflând cà cele două femei se găsesc în templu se duc, sa le ia cu forţa.

Actul al III-lea. *Trachalio* vine sa ceară ajutorul lui *Daemones*. Cu ajutorul sclavilor, Daemones ia sub protecţia sa pe cele doua femei, pânace Trachalio se duce, sa-şi aducà stapânul. Plesidippus soseşte şi duce pe codoş la judecată.

Actul al IV-lea. *Gripus*, robul lui Daemones, pescueşte în mare valiza codoşului, în care se afla, pelânga banii codoşului şi cutia cu jucăriile, cu care fusese rapita Palaestra. *Trachalio* recunoaşte valiza, iar *Palaestra* cutia cu jucarii, prin care se dovedeşte cà ea este fata lui Daemones. Interesanta controversă cu privire la valiza pescuita.

Actul al V-lea. *Labrax* se alege cu valiza şi o parte din bani, *Gripus* îşi răscumpara libertatea, *Ampelisca* la fel, iar *Palaestra* se va casatori cu *Plesidippus*.

— III. Piesa de recunoaştere, caşi *Cistellaria*, complicata prin controversa dintre Gripus şi Trachalio. Intrigà ingenioasa. Acţiunea se desfăşoară într'un cadru moral, plinà de peripeţii, în care întâmplările se succed repede şi desnodământul final lasă o impresie onestă. Intriga iese din complexul de împrejurări, iar nu din combinaţiile unui sclav inventiv şi obrasnic. Sub acest raport se apropie de drama modernă.

— IV. Eroii. Aproape toţi eroii comediei vechi. Caracterul minunat al *Palaestrei.*

— V. Morala. Spre deosebire de alte comedii, *Rudens* are o morală bine definită: Divinitatea care pedepseşte faptele rele. *Juppiter* pedepseşte pe *Labrax,* la fel cum *Lar Familiaris,* în *Aulularia,* recompenseaza credinţa lui *Euclio,* făcându-l să descopere comoara ascunsă în casă.

— VI. Caracteristice. 1) Cadrul cu totul deosebit, în care se desfăşoară acţiunea, ca decor şi ca acţiune: Ca decor, în locul decorului obişnuit (o piaţă, cu câteva case în fund), avem: un ţărm pustiu de mare, pe care nu se află decât un templu şi o casă singuratecă; ca acţiunne: un impresionant sentiment religios (prologul pronunţat de o stea, care vine din cer, o pedeapsă divină a unei fapte urîte, profanarea unui templu), pus într'un cadru romantic. Rudens este o mică drama *romantică.* — 2) Corul pescarilor din actul al II-lea, urmă evidenta de cor grecesc. — 3) Descrierea minunată şi plină de realism a lui Sceparnio. — 4) Scena *idilică* dela puţ, dintre Sceparnio şi Ampelisca, scenă *unică* în literatură latină (v. 414-484).—5) Visul lui Daemones.—6) Cearta dintre Gripus şi Trachalio, cu privire la valiza pescuită în mare şi supunerea controversei la arbitragiul lui Daemones. E o temă, care mai fusese tratata la Greci de Menandrus în *„Arbitragiu"* şi mai nainte de Euripides, în *„Alopè"* şi ne înfaţişează cel mai vechiu exemplu de *„controversă"* în literatura latină, subiecte, cari vor deveni comune în Epoca imperială. 7) Numeroase formule juridice.

— VII. Muzica *Diverbium,* partea vorbită este foarte desvoltata: 612 versuri, din 1423, împarţit în 7 serii, din care ultimele sunt foarte scurte. Actul I-iu începe în *senarii* şi sfârşeşte în *canticum:* O monodie a Palaestrei, la care Ampelisca răspunde tot printr'o monodie. Ea caută pe P. printre stânci, îi aude vocea; se regasesc, se îmbrăţişeză şi pornesc amândoua spre ţărm, cântând un duo. Actul se termină printr'un trio. Actul al II-lea e un recitativ, între care şi *corul pescarilor,* care ar fi trebuit să fie un *canticum,* iar la mijloc un *diverbium,* v. 441-558. Actul al III-lea recitativ şi diverbium; un singur *canticum,* v. 664-681. In actul al IV-lea, două *canticum:* solo al lui Gripus, urmat de un duo cu Trachalio (v. 906-937-962). Actul ultim e un *recitativ,* afară de 19 *senarii.* Şi în această comedie, distribuirea metrilor e facuta cu măestrie. Interesant este *corul pescarilor,* care ar fi fost firesc, să fie un *canticum.* Plautus a preferat un *recitativ,* în *iambi septenarii.* Dece aceasta? Probabil, fiindcă metrul în *canticum* fiind variat, poetul a gasit că eră greu a da executarea unei bucăţi la mai multe voci deodată, cântând în unison, deaceea a preferat un *recitativ,* cu un singur metru.

— VIII. Nu cunoaştem imitaţii moderne. Insă, monologul lui Gripus, v. 910—937, ne poate reaminti pe *Le Pot au lait* al lui Lafontaine.

CUPRINSUL PIESEI 1).

Reţeaua unui pescar scoate din mare o valiză,
Vnde se aflau jucăriile fetei stăpânului său,
Dela care fusese răpită şi vândută unui codoş.
Ea, scăpând din naufragiu, ajunge sub ocrotirea părintelui său,
Nesciutor. La urmă este recunoscută.
Se uneşte prin căsătorie cu iubitul ei Plesidippus.

PROLOGVS.

Arctvrvs 2).

Cel care pune în mişcare toate şi mările şi ţările, al aceluia sunt eu cetăţean, care scobor din cetatea lui cerească. Sunt astfel, cum mă vedeţi, stea luminoasă, strălucitoare de lumină, semn prevestitor, care deapururi răsare la vremea sa, pe pământ, caşi în ceruri. Mă numesc Arcturus. Noaptea sunt strălucitoare pe cer şi printre zei, iar ziua mă preumblu printre oameni. Dar mai sunt şi alte stele, care se scoboară din cer pe pământ: Cel care e stăpânitorul zeilor şi al oamenilor, Juppiter, el ne mână printre celelalte neamuri, ca să aflăm isprăvile, purtările, cuvioşenia şi credinţa oamenilor, ca s'ajute pe fiecare cu puterea sa cea mare.

Cei cari umblă, să câştige procese strâmbe, prin mărturii necinstite, precum şi cei cari la judecăţi tăgăduesc prin jurăminte banii primiţi, numele acestora îl înscriem şi-l aducem înaintea lui Juppiter. Pe fiecare zi el ştie, cine aci, la voi, pe

---

1) In vers acrostih. — 2) Arcturus erà steaua furtunilor. Are o înrâurire hotărâtoare asupra acţiunei, deaceea ea pronunţă prologul. — Diverbium (*iambi senarii*), v. 1-184.

pământ îl sileşte la pedepse: Cine, pe pământ, umblă, să-şi câştige procesele prin strâmbătate, ca nişte necinstiţi ce sunt, cine dobândesc sentinţe nedrepte înaintea judecătorului, pe aceste pricini, Juppiter le judecă din nou, cu toată hotărîrea dată de judecători[1]. Ii loveşte cu o amendă cu mult mai mare decum le fuse tot câştigul. Pe oamenii de treabă îi are puşi deopate pe alte foi aparte.

Prin urmare, cei ticăloşi să-şi mute gândul, precum c'ar putea, prin daruri şi jertfe, să-şi atragă pe Juppiter de partea lor. Muncă şi cheltueală zadarnică. Şi aceasta, pentrucă niciun fel de rugăciune dela cei nelegiuiţi nu e bine primită de el. Acela, care e cu frica în sân, de se roagă la zei, mai uşor îi va fi ascultată ruga sa, decât a aceluia, care e plin de păcate. Intru aceea şi eu vă sfătuesc, ca unii ce sunteţi oameni de treabă şi vă trăiţi viaţa în cuvioşenie şi credinţă: * * * * să fiţi într'una astfel, ca la urmă să aveţi dece vă bucura.

Acum, să vă povestesc cuprinsul piesei, pentru care lucru am păşit încoa, la voi. Mai întâi Diphilus[2] a voit ca numele acestui oraş să fie Cyrenae[3]. Acolo, locueşte Daemones, în ogorul şi în casa aceea de ţară, la ţărmul mării, un bătrân, care, nevoit fiind, să părăsească Athena, a venit prin părţile acestea, însă om rău nu este. Dealtfel, nu din pricina vreunei fapte rele s'a fost lipsit el de ţara lui, ci, umbând să mântue pe alţii, a căzut el în belea. Prea bun la inimă şi-a pierdut averea, câştigată prin muncă. Iar micuţa lui copilă îi fuse răpită din fragedă copilărie. Pe ea dela răpitor o cumpără[4] un om cât se poate de ticălos, un codoş, care o aduse pe fecioară cu sine încoa, la Cyrenae.

Un oarecare tânăr, cetăţean Attic, caşi fata, o vede în drum spre casă, mergând dela şcoala de muzică[5]. Se apucă s'o

---

1) *eam rem iudicatam iudicat.*

2) Diphilos poet grec, ale cărui comedii au fost imitate de Plautus.

3) Cyrenae, oraş pe ţărmul Africei, capitala unei colonii greceşti.

4) *de praedone mercatur.* — 5) *e ludo fidicinio.* Aceşti codoşi, având tot interesul să facă din nenorocitele, pe care le cumpărau, curte-

iubească: Se duce deadreptul la codoş şi cumpără pentru
sine fata cu treizeci mine de argint. Dă o arvună şi pentru 45
rest se leagă prin jurământ sfânt [1]. Dar codoşul ăsta, ca o-
rice codoş, nu-şi ţinù cuvântul dat, cu toate că se legase
prin jurământ, faţă de tânăr. Avea un oaspete, o poamă, caşi
el, un oarecare tânăr Sicilian, un ticălos Agrigentin, trădător 50
de ţară sa [2]. Acesta prinse să-i laude frumuseţea fetei şi a
celorlalte fetişcane, care se aflau în casa codoşului. Ii bătù
capul codoşului, să meargă cu el în Sicilia. Ii spune că acolo
sunt oameni doritori de plăceri şi unde s'ar putea să se îm- 55
bogăţească. Il încredinţează că acolo [3] se câştigă mult bănet
cu femeile. O corabie fù închiriată în ascuns şi în timpul nopţii
codoşul duce din casă pe corabie tot ce avea. Tânărului, care
o cumpărase pe fată dela el [4], îi spune că vrea să se plă- 60
tească de un jurământ făcut lui Venus — acesta deaci este
templul lui Venus — şi aci îl pofti pe tânăr, încoa la prasnic [5].
Apoi, pe dată se şi urcă pe corabie şi ia cu sine şi femeile.
Tânărului îi povestesc alţii, cum stă pricina, că codoşul a lu-
at-o la sănătoasa. Tânărul vine în port: corabia acelora se 65
avântase departe, în largul mării.

Eu, când văd că se răpeşte fata, i-am şi sărit ei într'ajutor şi tot deodată şi codoşului i-am venit de hac: Deslănţuii furtuna şi pusei în mişcare valurile mării. Că eu sunt steaua

---

zane distinse, le dedeau o oarecare cultura şi în special le învăţau muzica. Astfel le ridicau valoarea şi le puteau vinde mai scump (Terentius, *Eunuc.* v. 132). Adesea le închiriau pentru a cânta la sacrificii (*Epidicus.* v. 297). — Şi în Terentius, în *Phormio*, (Act. I, sc II) tânàrul Phaedria se îndrăgosteşte la fel de o tânără fată, care urma la o şcoală de muzică.

[1] *iure iurando aligat.* — [2] *Agrigentinus.* E vorba de Agrigentina, oraş situat în partea sudică a Sicilei. T. Livius ne povesteşte (c. 24, 25) că acest oraş ar fi fost dat Cartaginezilor prin tràdare, la anul 539 — 215. a. Cr. Dacă Plautus face aluzie la acest fapt, atunci s'ar putea folosi la stabilirea datei reprezentàrii comediei — [3] *ibi*, care se repetă.

[4] *ab eo emerat.* — [5] Deobiceiu, sacrificiile solemne erau urmate de prasnice, care aveau loc chiar la templu şi la care se invitau prietenii. V. şi *Poenulus*, v. 530.

Arcturus, cea mai grozavă dintre toate: îngrozitoare, când răsar, sunt şi mai îngrozitoare, când apun [1]).

Acum, amândoi şi codoşul şi oaspetele său, stau aruncaţi la olaltă pe o stâncă: corabia le-a fost sfărîmată. Însă fecioara aceea şi cu ea o altă, deopotrivă roabă şi ea, pline de spaimă, s'au strecurat depe corabie pe o mică luntre. Acum valurile mării le poartă pe ele dela stâncă spre uscat, către locuinţa aceluia, unde locueşte unchiaşul, cel plecat din ţara sa, căruia vântul i-a stricat coperişul şi învelitoarea de deasupra. Şi robul acela deacolo, cel care iese afară, este al acestuia. Are să sosească acum aci şi tânărul, pe care o să-l vedeţi, care a cumpărat-o pe acea fată dela codoş [2]).

Rămâneţi sănătoşi, pentruca duşmanii noştri să-şi piardă încrederea în ei [3]).

ACTVL I-iu.

Sceparnio.

O, zei nemuritori, ce grozavă furtună ne mai trimise peste capul nostru, în noaptea asta, Neptunus! Vântu ne-a desvelit casa — Ce mai? Ala n'a fost vânt, ci curat Alcumena lui Euripides [4]), aşa ne-a vânturat toată învelitoarea depe acoperiş. Asta ne-a mai luminat casa şi ne-a dăruit cu ferestre.

---

1) Arcturus apare pe cer în Septemvrie şi apune în Noemvrie. Cei vechi făceau o legătură între această stea şi furtunile, care bântuiau mările în această epocă a anului.

2) *mercatus de lenone.* Să se observe silinţa prologului de a fi cât mai bine înţeles. Faptul că anunţă persoanele, cari vin în scenă, ne arată că cel puţin aici nu erà o pauză între prologus şi acţiune (La fel în *Aulularia*). — 3) Plautus traia vremurile marilor războae punice. Acest îndemn la biruinţă, spre deosebire de alte comedii, în care vedem aluzie la biruinţi împlinite *(Captivi, Casina, Cistellaria)*, ne face să bănuim că răsboiul al doilea punic nu erà încă terminat la reprezentarea comediei şi că ea se reprezenta chiar în timpul, când Fabius Maximus se silea, să oprească înaintarea lui Hannibal spre Roma.

4) Aluzie la furtuna descrisă de Euripides, atunci când Alcumena, în mijlocul tunetelor şi al trăsnetelor, dă naştere lui Hercules (piesă

Plesidippvs. Sceparnio. Daemones.

Pl. Vă luai şi pe voi 1), de pela treburile voastre şi nici
afacerea, pentru care vă târâi după mine, nu-mi ieşi la soco- 90
teală şi nici pe codoş nu-l putui prinde în port. Cum însă
nu voii, să-mi pierd nădejdea, stând cu mâinile în sân, dea-
ceea vă ţinui, prieteni, mai mult decât se cădea. Acum merg,
să văd, aci, la acest templu al lui Venus, unde el îmi spu-
sese că vrea să împlinească o sluşbă religioasă. 95

Sc. (fără a-i vedea). Dacă aş avea minte, m'aş apuca, să potrivesc pământul ăsta, care-mi dă atâta de lucru.

Pl. Nu ştiu, cine-o vorbi aci, prin apropiere.

Da. Ei, Sceparnio!

Sc. Cine mă strigă?

Da. Cel care a dat bani pentru tine.

Sa. Adică, vrei, să spui că eu sunt robul tău, Daemones.

Da. Ne trebue lut mult, sapă adânc pământul. Văd că tre- 100
bue să-mi cârpesc toată casa, pentrucă în ea îmi pătrunde a-
cum lumina mai rău ca printr'un ciur 2).

Pl. Tătucule, multă sănătate şi la amândoi deodată 3).

Da. Sănătate şi ţie.

Sc. Ce eşti tu, bărbat, ori femeie, de-l numeşti pe el tată? 105

Pl. Bărbat sunt, fireşte.

Sc. Ca bărbat, ce eşti, caută-ţi aiurea pe tată-tău.

Da. Am avut o singură fetiţă şi pe care am pierdut-o: Copil de partea bărbătească n'am avut.

Pl. Dar zeii poate ţi-a da.

Sc. Ţie, fireşte, pe Hercle, o mare nenorocire, oricine ei

---

imitată şi de Plautus în *Amphitruo*). Eurip. a descris aşa de bine furtuna, că deatunci a rămas proverbială. Mai sunt şi alte interpretări.

1) Plesidippus erà însoţit de prieteni înarmaţi, în căutarea codoşului, care îl păcălise, invitându-l la un prasnic, la templul lui Venus, ca să poată el fugi.

2) Detallu preţios de felul, în care erau construite aceste *villa* dela ţară: Lipite cu pământ şi învelite cu trestie (*harundo*, v. v. 122-123).

3) Obiceiul erà ca atunci, când un tânăr saluta pe un bătrân, să adauge cuvântul de *pater*, ori *mater*, după împrejurări. V, v. 263.

fi, care ţii în loc cu vorba oameni dela treaba lor.

Pl. Acolo vă e locuinţa? 110

Sc. La ce întrebarea asta? Au, cercetezi locurile, să vii apoi să ne furi?

Pl. Numai un rob, care se ştie cu bani puşi de oparte [1]), şi e om de ispravă, îndrăsneşte, ca să-şi dea drumul gurii de faţă cu stăpâne-său, ori să vorbească cu semeţie unui om liber.

Sc. Şi neruşinat şi nemăsurat la vorbă se vede că e omul, 115 care vine la casa altuia, nechemat de nimeni, să-i bată capul, când nu i-se ştie dator cu nimic.

Da. Taci, Sceparnio. Ce doreşti, tinere?

Pl. Pentru ăsta o bună păruealǎ, ca unuia, care se îndeasă la vorbă, când stăpânul îi e de faţă. Şi acum, dacă nu-ţi e 120 cu supărare, te-aş întreba de un lucru, să-l aflu dela tine.

Da. Silinţa mi-oiu da, deşi nu-mi văd capul de nevoile ce am.

Sc. (către Daemones). Dece nu te-i fi ducând tu mai bine la baltă şi să tai trestie, cu care să ne învelim casa, cât ne ţine vremea bună?

Da. Taci. Tu, dacă ai ceva de spus, spune.

Pl. Răspunde la ce te întreb: Văzut-ai cumva, prin aste 125 locuri, pe un oarecare om, cu părul increţit şi încărunţit, un ticălos, un mincinos şi un viclean [2])?

Da. Câţi pofteşti. Pentrucă şi eu, din pricina ăstor soiu de oameni, îmi duc acum viaţa din greu.

Pl. Aci, îţi spun, la acest templu al lui Venus, pe unul, care a adus cu sine două femei tinere şi care se pregătea să facă o sluşbă religioasă, astăzi, sau ieri. 130

Da. Pe Hercle, nu, tinere. Sunt acum cam multişoare zile în şir, decând n'am mai văzut pe nimeni sacrificând aici şi nici nu-i cu putinţă, să se facă aşaceva, ca să n'o ştiu şi eu: Totdeauna vin, să-mi ceară de aici, ba, apă, ba, foc, ori vreun

---

1) *peculiosum. Peculium* erau economiile sclavului, în vederea răscumpărării libertăţii. Sclavii cu asemeni economii erau mai îndrăsneţi. P. detaliu, v. *Plautus*, pag. 226-234. (Ed. Cassa Şc. 1925).

2) V. nota *Pseudolus*, v. 966.

vas, sau cuţit, ori frigare, sau vreo oală de fiert carnea, sau mai ştiu şi eu ce — Ce mai atâta vorbă? Pentru Venus, iar nu pentru mine, îmi am şi eu ale găspodăriei şi puţul ăsta. Acum, sunt multe zile în şir de atunci încoa.

Pl. Dupăcum îţi fuse vorba, e caşicum ai fi spus că m'am dus pe cealaltă lume.

Da. Despre partea mea, pe Hercle, poţi fi sănătos cât pofteşti.

Sc. Ei, tu, care îmi dai târcoale templelor de dragul burţii [1]), ar fi mai bine să spui, să ţi-se întindă masa acasă.

Da. Ai fost poate poftit aci la masă şi acela, care te-a poftit, ia-l, deunde nu e [2])?

Pl. Cam aşa vine vorba.

Sc. Nicio pagubă c'ai să pleci deaici acasă nemâncat: Erà mai bine să te fi aciolat pelângă Ceres decât pelângă Venus. Asta îşi vede de dragostea ei, pecând de pâine Ceres este, care se îngrijeşte.

Pl. Individul acela îşi bàtù joc de mine în chip mârşav.

Da. O, zei nemuritori! Ce să fie, Sceparnio, cu oamenii aceia deacolo, dealungul ţărmului mării?

Sc. Dupăcum îmi dau eu cu socoteala, aceia au fost poftiţi să prânzească, în vederea călătoriei.

Da. Cum?

Sc. Pentrucă, după cină, cred, c'au luat o baie ieri [3]).

Da. Li s'a sfărîmat corabia pe mare.

Sc. Aşa e. Pe Hercle, caşi nouă, pe uscat, casa şi învelitoarea.

Da. Vai, neputincioşii de ei! Cum înoată deasupra valurilor!

Pl. Unde sunt oamenii aceia [4]), rogu-te?

Da. De partea asta, spre dreapta. Vezi-i, dealungul ţărmului.

---

1) Aluzie la unii oamenii, cari dedeau târcoale templelor, ca să culeagă resturile, ce rămâneau dela prasnice. In *Pseudolus,* v. 360 e o aluzie la aceşti soiu de oameni, numiţi *bustirapi.*

2) *ill' qui uocauit nullus uenit.*

3) Aluzie la faptul că cel întors dintr'o călătorie, lua o baie şi i-se da în cinstea lui o masă. — 4) Erau Labrax şi prietenul său, Charmides.

Pl. I-i văd. (către însoţitori). Urmaţi-mă. O, de-ar fi acela, pe care îl caut, ticălosul ticăloşilor! Rămâneţi sănătoşi.

Sc. Dacă nu ne-o urai tu, aveam noi grije, să ne-o amin-
tim. (privind spre mare) Dar, o Palaemon, sfinte însoţitor al lui 160
Neptunus, care te socoţi tovarăş al lui Hercule, ce grozăve-
nie îmi văd ochii!

Da. Ce vezi?

Sc. Văd două femei tinere stând singure într'o luntre. Cum
le mai asvârle valurile, nenorocitele de ele! Bravo, bravo, foarte
bine! Dela stâncă valul mână luntrea spre ţărm. Cârmaciu să 165
fi fost şi tot n'ar fi putut mai bine. Cred că niciodată n'am
văzut valuri mai mari. Sunt mântuite, dacă ocolesc tălazul a-
cela. Acum, acuma-i primejdia cea mare. Pe una talazul a răs-
turnat-o. Dar e la ţărm, uşor va putea să se scape prin înot. 170
Bravo! Vezi-o şi pe cealaltă, cum valurile au aruncat-o afară
din luntre? S'a ridicat în picioare, se îndreaptă înspre partea
asta. E mântuită. Dar şi cealaltă s'a strecurat afară din luntre, pe
nisip. De spaimă a căzut în genunchi în apă! E mântuită, a 175
ieşit din apă. Iat-o acum la ţărm. Dar a apucat spre dreapta,
merge spre nenorocire. Vai! O să se rătăcească.

Da. Şi asta ce te priveşte pe tine?

Sc. Dacă cade jos la stânca, spre care se îndreaptă, a-
tunci pune sfârşit rătăcirii [1]). 180

Da. Dacă socoţi că diseară o să-ţi dea ele de mâncare, te poţi îngriji de ele, Sceparnio; dar, dacă ai de gând, să mănânci din al meu, vreau, să-ţi vezi de treabă.

Sc. Ceri un lucru bun şi drept.

Da. Atunci, vino încoa după mine.

Sc. Te urmez.

Palaestra [2]).

Intâmplările omeneşti, care ni sunt amintite ca întâmplări 185

---

1) Să se observe realismul povestirii lui Sceparnio.

2) Canticum, v. 185-289. Palaestra: monodie, apoi un duo cu Ampelisca şi în scena următoare, amândouă un trio cu Ptolemocratia, preoteasa templului.

nenorocite, sunt cu mult mai prejos ca împrejurarea de acum, care îmi fù dată s'o îndur în chip aşa de crud. Aşa i-a plăcut zeului [1]), să mă vadă în halul ăsta, prin aceste locuri necunoscute, îngrozită, aruncată afară din mare? Aşa să cred că mi-a fost scrisă soarta mea nenorocită? Asta-i răsplata unei credinţe cucernice? Pentrucă, mi-ar fi meritată pedeapsă, să îndur pedeapsa asta [2]), dacă m'aş şti greşită cu ceva faţă de părinţi, ori zei; însă, ca una care m'am străduit cu grije, să nu cad în păcatul ăsta, atunci, o zei, fapta voastră e nedemnă, nedreaptă, fără măsură! Pentrucă, cei cari sunt fără credinţă, ce pedeapsă au să-şi mai ia în urmă, dacă cei fără prihană, în felul ăsta, işi găsesc ei cinstirea la voi?

Pentrucă, dacă m'aş şti pe mine, sau pe părinţii mei, că ne-am fost greşit cu ceva, m'aş tângui mai puţin; dar nelegiuirea stăpânului mă urmăreşte şi pe mine, necredinţa lui e piază rea şi pentru mine.

El şi-a pierdut corabia şi tot avutul în mare:

Din tot ce avea, eu singură i-am rămas; şi cealaltă, care se afla cu mine în luntre, a pierit în mare. Acum, numai eu singură am rămas.

Care cel puţin de mi-ar fi fost mântuită, chinul mi-ar fi acum mai puţin greu laolaltă cu ea.

Acum, ce nădejde, ce ajutor, s'au ce gânduri, să-mi croesc? Aşa înstrăinată prin aste locuri mă văd aruncată. Aci stânci, acolo marea răsună şi nicio arătare de om nu-mi răsare în cale.

* * * *

Asta, cu ce sunt îmbrăcată, mi-e bogăţia toată. Nimic din ale gurii, nici straşină de casă; unde mă aflu, nu ştiu: Ce nădejde mai am, să mai pot îndrăgi viaţa? Nici ştiutoare de aceste locuri nu sunt, cum nici vreodată pe aici piciorul n'am pus. Cel puţin, de-a fi cineva, care să-mi arate o cale, un drum, afară din aste locuri; s'o iau pe aci, sau pe acolo, nici eu singură nu ştiu. Şi pe aci, prin apropiere, nici chip să zăresc ogor lucrat de mână de om.

Frigul, rătăcirea, groaza, cu toate mă stăpânesc.

---

1) Neptunus, zeul mărilor. — 2) *mi sat laborist laborem hunc potiri.*

Toate 'astea, voi, nefericiţii mei părinţi, nu le ştiţi, că eu
sunt acum nenorocită, aşa precum sunt:
Că m'am fost născută femeie liberă, asta nu mi-a folosit întru nimic. Acum, au, robesc eu mai puţin, decum aş fi fost născută în robie? Şi nici c'am putut fi de vreun folos acelora, cari m'au crescut pentru ei.

Ampelisca. Palaestra.

Ce-ar fi mai bine pentru mine, mai cu folos în împrejurarea de faţă, decât să-mi smulg viaţa din mine? Aşa viaţă chinuită şi'n pieptu-mi atâtea griji, care ucid 1))! Lucru hotărît: Viaţa n'am să mi-o mai cruţ; am pierdut nădejdea, cu care mă mângâeam 2)). Am colindat pretutindeni, m'am târît prin toate colţurile, căutându-mi prietena, cu glasul, cu ochii, cu urechile, să-o pot găsi. Şi nici n'am putut-o afla şi nici nu ştiu încotro s'o apuc; şi nici să fi întâlnit în vremea asta pe vreunul, pe care să-l întreb şi să-mi poată da răspunsul 3)), cum nici pământuri singuratice nu cred să existe mai singuratice 4)), decum sunt aceste locuri şi aceste vecinătaţi. Dar nici eu, cât am s'o ştiu în viaţă, n'am să încetez, s'o caut, numai să am zile.

Pa. A cărei voce mie,
peaproape de aici îmi răsună?
Am. Teama mă cuprinse! Cine vorbeşte aci, pe aci,
pe aproape?
Pa. Dulce speranţă, rogu-te,
vino-mi repede într'ajutor.
Am. Scapă o nenorocită din teama, care a cuprins-o.
Pa. Voce femeiască îmi isbi urechile. Indoeală nu încape.
Am. Este o femeie, voce de femeie îmi veni la urechi.
Pa. Au, rogu-te, Ampelisca să fie?
Am. Pe tine, Palaestra, te aud eu?

---

1) *curae exanimales.* — 2) Aceste propoziţiuni, nesubordonate între ele prin conjucţiuni, fac parte din stilul familiar.

3) *rogitem responsorem: ut mihi respondeat.*

4) *neque magi' solae terrae solae sunt.*

Pa. Dece n'o strig eu pe nume, să mă poată auzi? Ampelisca!

Am. Ei, cine eşti?

Pa. Eu, Palaestra.

Am. Spune, unde esti?

Pa. Pe Polux, eu una, în starea cea mai de plâns.

Am. Şi eu la fel, căci soarta mea nu-i mai puţin de plâns decum e a ta. Dar, doresc să te văd.

Pa. Aceeaş dorinţă o am şi eu. 240

Am. Să ne călăuzim paşii după voce. Unde eşti?

Pa. Iată-mă. Apropie-te şi îndreaptă-te spre mine.

Am. Din toată inima.

Pa. Dă-mi mâna.

Am. Iat-o.

Pa. Spune, eşti tu în viaţă, rogu-te?

Am. Că-mi fù dat, să te ating cu mână, mă faci, să pot dori şi eu acuma viaţa. Abia îmi vine a crede că te am prinsă 245 de mână! Rogu-te, îmbrăţişează-mă, nădejdea mea, Cum îmi mai uşuraşi chinurile toate!

Pa. Imi luaşi vorba înainte. Acum, trebue să plecăm deaici.

Am. Incotr'o, rogu-te, s'o apucăm?

Pa. S'o luăm dealungul ţărmului. 250

Am. Te urmez încotro ţi-e voia. Să rătăcim noi prin aste locuri cu îmbrăcămintea udă pe noi?

Pa. Aşa cum suntem, să ne mulţumim, cu ce avem.
Dar asta ce-i, rogu-te? *Am.* Ce? *Pa.* Nu vezi, rogu-te,
templul ăsta? Vezi-l. *Am.* Unde? *Pa.* Spre dreapta [1]).

Am. Pare-se să pără [2]) un locaş de închinăciune zeilor. 255

Pa. Oamenii trebue să fie nu departe deaici, aşa-i de încântător locul. Oricare ar fi zeul, mă rog fierbinte, să ne scoată din amărăciunea asta, pe noi nenorocitele, lipsite de spriiin, indureratele de noi, să ne ajute într'un fel.

---

1) *ad dexteram.* — 2) *uideo uiderier.*

Ptolemocratia. Palaestra. Ampelisca.

Pt. Cine sunt, cari se îndreaptă cu rugăciuni către stăpâna mea [1]? Că voci rugătoare mă îndemnară încoa, afară. Se îndreaptă cu ruga către o zeiţă bună, dornică de ascultare, stăpână, nu greu de înduplecat şi de o bunăvoinţă rară.

Pa. Iţi urăm sănătate, mămucă [2].

Pt. Sănătoase şi voi, copile. Dar, dincotro, să-mi cred ochilor că-mi veniţi, cu hainele ude, rogu-vă şi în aşa stare proastă?

Pa. Dintr'acolo, venim încoa, nu aşa departe [3]) de acest loc; însă, departe deaici este locul, deunde am fost aduse încoa.

Pt. Aţi fost poate aduse pe drumurile azurii ale mării, cu calul cel de lemn?

Pa. Chiar aşa.

Pt. Atunci, vi-ar fi stat mai bine, să-mi fi venit încoa în haine albe de sărbătoare şi cu animale de jertfă, pentrucă, în felul ăsta, în care vă aflaţi, nu se obişnueşte, să se vină la acest sfânt locaş de închinare.

Pa. Noi care am fost amândouă aruncate de mare afară pe ţărm, deunde, rogu-te, vrei, să-ţi aducem animale de jertfă? Acum, neavând de niciunele, îţi îmbrăţişăm genunchii, ca unele ce suntem lipsite de nădejde, prin aceste locuri necunoscute, să ne primeşti sub acoperişul casei tale şi să ne mântui. Indură-te de două nenorocite, care numai au, nici locuinţă, nici vreo rază de speranţă, nimic altceva mai mult decât ce vezi acum pe noi.

Pt. Daţi-mi încoa mâinile, ridicaţi-vă amândouă în sus. Femeie mai îndurătoare ca mine alta nu-i. Dar, aici e sărăcie goală şi o lipsă de toate, copilele mele: Abia îmi ţiu şi eu zilele, de azi pe mâine. Slujesc lui Venus, hrănindu-mă cum pot.

Am. Acesta-i templul lui Venus, rogu-te?

Pt. Da. Eu sunt preoteasa acestui templu. Insă, oricum ar fi, omenia n'o să-mi lipsească, pecât m'or ajuta puterile.

---

1) *a patrona preces.* — 2) *mater.* V. nota, v. 103. — 3) *longule.*

Veniţi încoa cu mine.
Pa. Mămucă, ne dai o cinstire prietenoasă şi binevoitoare.
Pt. Aşa şi trebue.

ACTVL AL II-lea.

Pescarii1).

Cei cari sunt săraci îşi duc viaţa, cum e mai rău, ca nişte 290
nenorociţi, mai ales dacă nici câştig mai omenesc nu au, nici
cu vreo meserie nu s'au deprins: Ce bruma au în casă, ne-
voia îi învaţă, să se mulţumească şi cu atât. Pe noi, chiar după
aceste podoabe, ne cam puteţi bănui, ce fel ne este bogăţia:
Aceste plase şi aste undiţe de trestie ne sunt tot câştigul şi
hrana noatră. Zilnic, pe aici ni e drumul din oraş spre mare, 295
să ne căutăm de ale gurii: Drept exerciţii gimnastice şi cor-
porale 2) astea ne sunt: Aricii de mare, melci, stridii, răcu-
şori, scoici de mărgăritare, meduze, şoareci de apă, scoici din
cele striate 3), pe care cu multă trudă le pescuim şi noi.

---

1) Recitativ (*iambi septenarii* şi *troch. septenarii),* v.290-441. Celebrul cor de pescari O grupă de pescari, cari traversează scena, în drumul lor spre mare, cântându-şi nevoia şi săracia. Fără legătura directă cu acţiunea, totuş pregăteşte evenimentele, ce au să vină: Un pescar dintre ei, *Gripus.* va pescui în mare o valiză, valiza codoşului *Labrax,* care va da deslegare acţiunii. Urmă de cor grecesc, redus la un *recitativ*: în care mai multe voci execută un cântec, în unison, la sunetul flautului. Deci avem de-a face cu un recitativ, întonat în unison de întreaga grupă, iar nu cu un *canticum,* cântat de şeful grupei, cum cred unii. (P. Commelin, op. cit.). Pentrucă asltfel ar fi fost un *canticum,* în metrii varlaţi, ca la v. 906.

— Rezum aci urme de cor: Euclio, în *Aulularia,* v. 371-396; Lorarii, în *Captivi,* v. 110-250; Destăinuirile Lenei, în *Cistellaria.* v. 120-149; Palinurus, *în Curculio,* v. 175-187; Lorarii, în *Menaechmi,* v. 990-1049; Palaestrio, în *Mil. glor.* v. 597-610; Dialogul din *Mostelaria,* v. 157-293 şi *Poenulus,* v. 210-400; Advocati, din *Poenulus,* v. 504-815; Lorarii în *Rudens,* v. 825-838; Charmides, în *Trinummus,* v. 998-1007.

2) *palaestrico.* Cu cari se îndeletniceau cei avuţi, (V. *Bacchides,* v. 426). — 3) *Echinos* (*echinus,* ariciu de mare, fr. *oursin*); *lopadas*

Apoi ne mai îndeletnicim şi cu pescuitul cu undiţa, depe mal şi cu mâna, prin scoburile stâncilor. Hrana ne-o scoatem din mare. Dacă noroc nu avem şi peşte de nu ni-se întâmplă 300 să prindem, atunci, îmbăiaţi şi plini de sare [1]), ne strecurăm în tăcere spre casă şi ne culcăm nemâncaţi. Iar, când marea e înfuriată, cum e acum, atunci nici nădejdea asta n'o mai avem: Dacă nu prindem ceva scoici, atunci răbdăm deabinelea de foame.

Acum, să ne rugăm de această milostivă Venus, să ne vină 305 într'ajutor, pe ziua de azi, cu folos.

Trachalio. Piscatores.

Tr. Mi-am dat destulă silinţă, să nu trec cumva pelângă stăpân, fără să-l fi putut vedea; pentrucă, mai adineaori, la plecarea-i de acasă, îm spuse că se duce în port, iar mie mi-a poruncit, să-i ies în cale-i, aci, la templul lui Venus. Dar, pe cine i-aş putea întreba, iată-i, îi văd, la un gând. Să mă duc spre ei.

Sănătate, hoţi de mare, scoicari şi undiţari. Ce-mi lucraţi 310 aici? Mai trăiţi [2])?

Pl. Aşacum e scris pescarului, pierim de foame, de sete şi de speranţă zadarnică.

Tr. Decând îml staţi aci, ia spuneţi, văzut-aţi voi un tâ-

(*lopas,* moluşte cu cochila univolă şi care se prind de stânci, un fel de melc cu picior circular şi care trăeşte pe stâncile bătute de valuri *(patelles)*; *ostrias (ostrea,* scoică, stridie); *balanos* (*balanus,* un soiu de răcuşor, din neamul Cizzipezilor. (Erau consideraţi ca fructe, sau ouă de pasărele, în Evul Mediu şi se coceau pe pietre, ori lemne, în apă şi deaci şi denumirea: fr. *glands de mer*); *conchas (concha,* scoică de mărgăritar, *huitre à perles,* fr.); *urticam marinam* (*urtica marina,* meduza); *musculos* (*musculus,* şoricel de mare, *raton*); *placusias striatas* (*placusia striata,* scoică cu cochila striată, *rayé).* Aceste lămuriri mi-au fost date de colegul I. Grecescu, prof. de şt. naturale.

[1]) *salsi lautique.* Joc de cuvinte. *Lautus,* se mai zice şi de omul cu stare, care ia o baie, înainte de cina. Ironie cu ce urmează: *ne culcăm nemâncaţi: incenati*).

[2]) *ut peritis,* ironic p. *ut ualetis* (cu sănătatea cum staţi).

năr, hotărît la înfăţişare, plin de viaţă, puternic, ducând cu sine trei bărbaţi, îmbrăcaţi în chlamidă, cu săbii la coapsă?

Pl. Pe niciunul, cu înfăţişarea asta, precum spui, nu-l ştim, să se fi abătut cumva pe aici.

Tr. Dar, pe unul, pleşuv la cap, cu un bătrân Silanus [1], înalt la statură, pântecos, cu sprincenele sbârlite, cu încreţituri pe frunte [2]) pornit spre înşelăciune, scârba zeilor şi pacostea oamenilor, plin de păcate şi de necinste, ducând cu sine două femei tinere, îndestul de frumoase?

Pi. Cel care a fi înzestrat cu astfel de însuşiri şi porniri, mai de grabă îşi află cătare la călău decât la Venus.

Tr. Insă, dacă l-aţi văzut, spuneţi.

Pi. Incoa, un astfel de om, te încredinţăm că n'a venit. Rămâi sănătos.

Tr. Mergeţi sănătoşi. Am ştiut-o eu: S'a întâmplat aşa, cum bănueam eu. Stăpânului i-au fost spuse minciuni, codoşul a fugit în altă ţară, ca un ticălos; s'a urcat pe o corabie, luând femeile cu sine. Sunt curat ghicitor. Ba încă mi-a mai şi poftit stăpânul aici, la masă, sămânţa afurisită [3])!

Acum, n'am alceva mai bun de făcut decât să-mi adăst aci stăpânul, până va veni. Tot deodată, dacă preoteasa asta a lui Venus are să ştie ceva mai mult, dacă am să văd, am s'o cercetez şi pe ea, că poate m'o lămuri mai bine.

Ampelisca. Trachalio.

Am. (către preoteasa din templu). Inţeleg: La casa asta, de ţară, care este în vecinătatea templului lui Venus, îmi spuseşi, să bat la uşe şi să cer apă.

Tr. Ce voce îmi sbură pela urechi?

Am. Rogu-te, cine vorbeşte aci?

Tr. Ce-mi văd ochii? Ampelisca să fie oare asta, care iese afară din templu?

---

[1] *Silanus.* Acest cuvânt, care e derivat din *silus*, (cârn), evoca deasemenea ideia satirului Silenus. (G. Ramain, op. cit.).

[2] V. nota dela v. 125. — [3] *sceleris semen.*

Am. Acesta, pe care îl zăresc, să fie Trachalio, robul însoţitor[1] al lui Plesidippus?

Tr. Ea este.

Am. El este. Trachalio, salutare.

Tr. Salutare, Ampelisca, ce faci?

Am. Tinereţe păcătoasă[2]!

Tr. Nu-ţi mai cobi!

Am. Insă, tot omul, care e înţelept, cuvine-se, să înfăptuească şi să spună adevărul. Dar, Plesidippus, stăpânul tău, unde-i, rogu-te?

Tr. Iauzi vorbă, caşicum n'ar fi înăuntru!

Am. Pe Polux, nici nu este şi nici pomeneală să fi venit încoa.

Tr. N'a venit?

Am. Spui adevărul.

Tr. Nu-i în firea mea, Ampelisca. Dar prânzul fost-a el la timp pregătit?

Am. Ce prânz, rogu-te?

Tr. Fireşte, faceţi aci o slujbă religioasă.

Am. Ce băsneşti, rogu-te?

Tr. Pentrucă Labrax a poftit aci la un prasnic pe Plesidippus. Stăpânul vostru pe stăpânul meu.

Am. Pe Polux, nu spui lucruri, care să te poată uimi: Dacă el a înşelat pe zei şi pe oameni, şi-a făcut doar datoria lui de codoş.

Tr. Nu faceţi aci o sluşbă religioasă, voi şi stăpânul vostru?

Am. Vezi, o ghicişi!

Tr. Atunci, ce-mi lucrezi aci?

Am. Scăpate din multe nenorociri, din spaimă mare şi primejdie de moarte, pe noi, lipsite de sprijin şi de toate celea, aceasta preoteasă a Venerii ne-a primit la ea, pe mine şi pe Palaestra.

Tr. Şi e aci şi Palaestra, iubita stăpânului meu, rogu-te?

---

[1] *calator.* — [2] *aetatem hau malam male.*

Am. Fireşte.

Tr. Mare bucurie cu vestea asta a ta, Ampelisca mea. Dar, ard de dorinţă mare, să ştiu şi eu, ce-a fost cu primejdia asta de moarte a voastră.

Am. Ni s'a sfărîmat, dragă Trachalio, în noaptea ce fuse, corabia.

Tr. Ce fel, corabia? Ce poveste mai e şi asta?

Am. N'ai auzit, scumpule, ce fel codoşul a voit să ne ducă 355
pe nesimţite, de aici, în Sicilia şi tot ce-a fost în casă şi-a suit pe corabie? Şi acestea acum au pierit cu toate.

Tr. Oh, Neptunus, scumpule, să trăeşti! Nici jucătorii de zar nu sunt mai meşteri ca tine! Se vede măestria, cu care ai aruncat năvodu [1]: Ai dat pierzaniei pe un ticălos. Şi acum, 360
unde-i Labrax, codoşul?

Am. Cred c'a crăpat de băutură. Neptunus l-a poftit, în noaptea asta, să bea cu paharul cel mare.

Tr. Pe Hercle, se vede, că i-a dat să bea din cupa lui Anancaeus [2].

Cât te iubesc, draga mea Ampelisca! Ce dulce eşti! Ce vorbe unse cu miere scoţi din gura ta! Dar, tu şi Palaestra, ce fel aţi scăpat?

Am. Ai s'o ştii. Inspăimântate, amândouă ne-am strecurat 365
în luntre, fiindcă vedeam că corabia o să se isbească de o stâncă; şi pecând ei erau cuprinşi de groază, îngrabă eu desfac legătura luntrii. Vijelia ne mână cu luntrea spre dreapta, departe de ei Şi aşa, o noapte întreagă, am tot fost, nenorocitele de noi, aruncate de vânt şi valuri, în toate chipurile şi abia a doua zi vântul ne-a împins spre ţărm, mai mult 370
moarte decât vii.

Tr. Ştiu. Asta-i păcatul lui Neptunus. E un edil prea aspru: Marfa, care nu este bună, o aruncă cu totul[1].

---

[1] *iecisti bolum,* Se spune deopotriva despre jucàtorii de zar, caşi despre pescari, când aruncă năvodul şi-l scot plin de peşte. Joc de cuvine. — [2] *anancaeo.* La banchete, la sfârşitul mesei, erà obiceiul să se bea din cupe mari, care se goleau până în fund şi sfârşiau prin a îmbata. Un oarecare *Anancaeus* murì cu o astfel de cupă în mână, neputând-o bea.

Am. Vai de capul şi tinereţea ta!

Tr. De-al tău, scumpa mea Ampelisca. — Am ştiut eu c'o 375
să facă una ca asta codoşul. Nu odată am spus-o. De aceea
şi eu am să-mi las părul mare, să mă fac ghicitor[2]) şi are
să-mi fie foarte bine.

Am. Trebuia atunci să fiţi cu ochii în patru şi tu şi ăl de stăpâne-tău, să nu fugă, dacă o ştiaţi?

Tr. Ce erà să facă?

Am. Dacă iubea, mă întrebi, ce erà să facă? Să fi stat la
pândă, zi şi noapte, să fi fost mereu în veghe. Dar, pe Cas- 380
tor, ca mulţi alţii, aşa grije a avut şi Plesidippus.

Tr. Dece păcătueşti?

Am. E limpede, ca lumina zilei.

Tr. Nu ştii tu? Chiar la baie, dacă te duci şi-ţi ai ochii
în patru asupra hainelor, totuş ţi-le fură[3]), ca unul care nu
ştii, de cine să te fereşti, în atâta mulţime de oameni. Hoţul
îl vede uşor pe cel, care îl păzeşte: păzitorul nu-l ştie pe cel, 385
care este hoţ. Dar, du-mă la ea, acolo, unde este.

Am. Du-te atunci în templul lui Venus, acolo înăuntru. Ai s'o găseşti, stând jos şi plângând.

Tr. Cât mă întristează ce spui! Dar, dece plânge?

Am. Să-ţi spun: De asta i-se sfâşie ei inima, că i-a luat
codoşul cutioara[4]), pe care o avea şi unde ea îşi avea[5]), cu
ce ar fi putut să-şi recunoască părinţii: Se teme, să nu se 390
fi pierdut şi cutioara aceea?

Tr. Şi unde a fost cutioara aceea?

Am. Tot acolo, în corabie. A închis-o chiar el într'un sac de piele, să n'aibă ea putinţa, cu ce să-şi poată recunoaşte părinţii.

---

[1] *improbae merces.* Edilii vegheau asupra mărfii, care se vindea şi aruncau ce nu erà bun. (v. *Captivi*, v. 824). *Merx*, marfă, dar şi femeie rea: Joc de cuvinte. Deaci răspunsul, pe care î-l dă Amp. — 2) *occipiam hariolari.* Ghicitorii (*hariolus*) aveau parul mare, pe care îl lăsau să fluture în vânt, când ghiceau. — 3) V. nota *Pseudolus*, v. 976.

4) E vorba de jucăriile de copil, cu care se lepădau deobiceiu copiii. V. *Cistallaria*. — 5) *quam habebat ubique habebat.*

Tr. O, neruşinată mişelie, să sileşti la robie pe una, care ar trebui să fie femeie liberă!

Am. Şi acum, fără îndoeală că ea s'a dus în fundul mării, 395
cu corabie cu tot. Şi tot aurul şi argintul codoşului a fost tot acolo.

Tr. Cred că s'a vârî careva la fund şi a scoate-o.

Am. De aceea e şi ea, nenorocita, amărîtă, că i s'a întâmplat pierderea lucrurilor ei.

Tr. Atunci, cu atât mai mult trebue să merg înăuntru şi s'o liniştesc, să nu-şi mai chinuească atâta sufletul; că ştiu şi eu că la mulţi li s'au întors spre bine multe lucruri, împotriva aşteptărilor. 400

Am. Dar şi eu ştiu că mulţi s'au înşelat în aşteptările, în care nădăjduiseră.

Tr. La urma urmei, un suflet tare e leacul cel mai bun la supărare. Eu mă duc înăuntru, afară numai dacă numai vrei ceva —

Am. Să te duci. Eu am să fac, ce mi-a poruncit preoteasa şi am să cer apă, de aci, din apropiere. Pentrucă mi-a spus c'o să mi-se dea bucuros, dacă am s'o cer în numele ei. După 405
mine, nu cred să mai fi văzut o bătrână mai plină de vrednicie, căreia zeii şi oamenii s'ar cuveni, să-i facă numai bine, cred eu. Cu câtă plăcere, cu ce largă inimă, cu câtă mărinimie şi fără pic de codeală, nu ne-a primit la ea pe noi, înfricoşatele, lipsite de toate, ude, aruncate de mare, mai mult moarte decât vii, caşicum am fi fost născute din sânul ei! Cu 410
ce grabă, chiar ea însăş, ne-a încalzit apa, să ne putem îmbăia! Acum, ca să n'o zăbovesc, să cer de aci apă, deunde mi s'a spus. Ei, e cineva în casă? Deschide careva? Iese cineva afară?

Sceparnio. Ampelisca [1]).

Sc. Cine face cu atâta neruşinare ocara asta uşilor noastre? 414

---

1) De aici metrul *recitativului* se schimbă în *troch. septenarii,* v. 414-441. Urmează scena idilică dela puţ, scena cu adevărat idilică în

Am. Eu sunt.

Sc. Hâm! Ce mai bunătate! Zău, pe Polux, frumoasă arătare femeiască!

Am. Bun găsit, tinere!

Sc. Şi ţie, bun venit şi încă şi mai mult, tinereţeo!

Am. Vin la voi.

Sc. Găzduire ţi-aş da, de-a fi, să-mi vii mai pe'nsărate, să fac, ce mi-e în gând; acum nu am, cu ce te-aş dărui, mâine [1]. Ei, ce zici, frumoasa mea drăcoasă!

Am. Ah, prea fără perdea pui mâna pe mine! 420

Sc. Pe zeii nemuritori! Asta-i chiar arătarea lui Venus. Ce mai draci în ochişori! Ei, dar chipul, ce vină are? Negricios, ca vulturul — ba, ca aquila, asta vrusei să spun! Sânişorii ce mai svârc şi'n guriţă ce mai vino 'ncoa [2].

Am. Nu sunt lepădătură de stradă [3] Nu poţi, să-ţi ţii mâinile [4]?

Sc. Nu-i voie, să pot şi eu mângâia frumos şi blând o femeie frumoasă? 425

Am. Când o să am timp de aşaceva, o să-mi ardă şi mie atunci de joacă şi glume; acum, pentru ce am fost mânată încoa, rogu-te, îmi dai ori nu.

Sc. Acum, ce vrei?

Am. Pentru un om deştept, îmbrăcămintea depe mine îţi spune îndestul, ce vreau.

---

toată literatura latină. Sinceritatea naivă, pornită din inimă, tinereţea sglobie, voia bună, glumele şi vorbele cu care şeguesc şi în care ni-se oglindeşte un suflet sănătos, simplu, vesel şi sglobiu, ne reamintesc pe flăcăii noşti din poezia lui Coşbuc. (Compară: *Rea de plată. La puţ. Subţirica din vecini*). — 1) Text nesigur.

2) *Veneris effigia haec quidem est.*
ut in ocellis hilaritudo est, heia corpus quoiusmodi,
subuolturium — illud quidem, „subaquilum" uolui dicere —,
uel papillae quoiusmodi, tum quae indoles in sauiost!

Corpus, cu acelaş înţeles, de culoare: *corpore aquilo* (*Poen*, 1112). Aiurea: *merulea atritate*, negricios ca mierla (*Poen.* 1290).

3) *Non sum pollucta pago. Polluctum* erà partea din sacrificiu, care se arunca poporului, sà o mănânce. V. nota, v. 1419.

4) *potin ut me apstineas manum.*

Sc. Dar şi podoaba mea îţi spune, ce gând am şi eu.

Am. Preoteasa de aci a lui Venus mi-a spus, să cer apă 430
pentru ea.

Sc. Dar eu sunt viţă regească: Nu mă rogi, nici picătură de apă nu capeţi. Puţul acela l-am săpat cu primejdia vieţii şi cu uneltele noastre. Fără multe cuvinte dulci, nici picătură de apă n'ai să poţi căpăta dela mine.

Am. Rogu-te, dece te laşi greu, să-mi dai o apă, pe care până şi duşmanii şi-o împrumută între dânşii?

Sc. Dar tu, dece mi-te laşi grea, să-mi dai un lucru, pe 435
care cetăţenii şi-l împrumută între ei?

Am. Ba, chiar şi ţie, dragosteo, ţi-oiu împlini toate, câte îţi sunt aminte.

Sc. Bravo! Am învins. Ea mă şi numeşte dragostea ei. Ţi-se va da apă, să nu-ţi fie dragostea fără folos. Dă-mi ulciorul.

Am. Ţine-l. Grăbeşte-te, drăguţă, cu scosul.

Sc. Aşteaptă. Acum sunt aci, dragostea mea. —

Am. Ce să spun preotesei că m'am întârziat aci, aşa de 440
mult? Cum mai tremur şi acum, nenorocita de mine, când
îmi arunc ochii spre mare!

Dar [1], nenorocita de mine, ce-mi văd ochii, într'acolo, de- 442
parte, la ţărm? Stăpânul meu, codoşul şi oaspetele Sicilian,
pe cari, nenorocita de mine, îi credeam pieriţi în mare! Acum
nenorocirea asta e mai mare, decum ne-am fi închipuit-o noi.
Dar, dece mă întârziu şi nu dau fuga în templu şi să spun
acestea Palaestrei, să ne putem refugia la altar, mai nainte
ca ticălosul de cădoş să vină şi să pună mâna pe noi? Să
fug repede într'acolo. Aşa cere împrejurarea.

Sceparnio.

O, zei nemuritori! N'aş fi crezut în ruptul capului să pot
afla atâta plăcere în apă! Cu câtă voie bună o trăsei afară!
Şi puţul, mai puţin adânc ca de obiceiu, părutu-mi-s'a acum: 460
că, mai fără osteneală trăsei apa afară! Domnul să mă ierte!

---

[1] Diverbium (*iambi senarii*), v. 442-558.

Mare neghiob mai sunt, că n'avusei de lucru azi, să încep
dragostea asta!

Ei, iată-ți apa, frumoasa mea. Ține-o, vreau s'o primești
din toată inima, așacum ți-o doruesc eu, ca să-mi fii pe plac.
Dar, unde-mi ești, râsgâito? Ține-ți apa. Unde ești? Mă iu- 465
bește, pe Hercle, dupăcum se cam vede: S'a ascuns, ho-
țoaica. Unde ești? Ai să-ți iei odată apa? Unde ești? Ajunge
cu șaga. In sfârșit, acuma-i serios, ai să-ți iei acum ulciorul
ăsta? Unde păcatului mi te vârîși? Pe Hercle, chiar că n'o
văd nicăeri. Işi bate joc de mine [1]). Pe Hercle, am să las 470
și eu ulcioru aci jos, în drumu mare. Insă, dar dacă va fi să
șterpelească cineva de aci acest ulcior sfânt al Venerei? Ar fi
să-mi găsesc beleaua.

Pe Hercle, mă tem, ca muierea aceea să nu-mi fi întins
vreo cursă, să fiu prins cu vasul sfânt al lui Venus. Pe bună 475
dreptate, după toate legile, magistratul m'ar și vârî la inchi-
soare, de m'ar vedea careva cu vasul ăsta. Pentrucă el e scris
cu slove [2]); el singur cântă al cui este.

Pe Hercle, am să chem și eu afară pe preoteasa de aci,
să-și primească ulciorul. Să m'apropiiu încoa, de uşe. Ei, Pto- 480
lemocratia, rogu-te, ia-ți ulcioru: O femeiușcă, nu știu care,
l-a adus încoa, la mine. Du-l înăuntru.

Mi-o făcui singur. Ajunsei să le car și apă ăstora deaci.
(intră în templu).

Labrax. Charmides.

La. Cine vrea, să se vadă nenorocit și ajuns cerșetor, să 485
se dea pe mâna lui Neptunus pe sine și viața sa: Pentrucă,

---

1) — *sed ubi tu es, delicata? cape aquam hanc sis. ubi es?*
amat hercle me, ut ego opinor. delituit mala.
ubi tu es? etiamne hanc urnam acceptura's? ubi es?
commodule meliust. tandem uero serio,
etiam acceptura es urnam hanc? ubi tu es gentium?
nusquam hercle equidem illam uideo. ludos me facit.

2) *Nam haec litteratast.* Vasele fabricate pentru stablimentele publice purtau inscripții, fie gravate în metal, fie direct, pe argila vasului.

dacă ai ceva de-a'mparţit cu el, te trimite acasă în halul, în care sunt eu acuma. Pe Polux, tu, zeiţă a Libertăţii, ai fost fericit inspirată, că n'ai vrut, în ruptul capului, să te sui pe corabie, la un loc cu Hercules [1]).

Dar, unde-mi e oaspetele acela, care mă dete gata? Iată-l şi pe el, păşind încoa.

Ch. Unde păcatu te zoreşti aşa, Labrax? Că eu unu nu-i chip, să mă pot ţine aşa repede după tine!

La. Bine erà să te-i fi dus, să crăpi, în cele mai crude chinuri, în Sicilia ta, mai nainte să fi dat eu cu ochii de tine, din pricina căruia mi-se întâmplă, nenorocitul de mine, nenorocirea asta!

Ch. La fel zic şi eu, ce bine ar fi fost, să fi dormit eu la închisoare, în ziua aceea, când m'ai adus la tine, în casă! Rog pe zeii nemuritori ca tot restul vieţii să-ţi facă parte numai de oaspeţi de teapa ta!

La. Te-am adus piază rea în casa mea. Ce minte am avut, să dau ascultare unui ticălos ca tine? Dar plecarea mea de acasă? Ori suirea pe corabie [2]) Unde am pierdut tot ce aveam mai scump chiar decât mine însumi [3]).

Ch. Pe Polux, că ţi s'a sfărîmat corabie, mirare nu-i, de vreme ce ducea cu ea pe un nelegiuit şi o avere câştigată prin nelegiuire.

La. Mă dăduşi gata cu vorbele tale amăgitoare.

Ch. Imi fù dat, să gust la tine o cină mai nelegiută decât aceea, care cândva a fost dată lui Thygestes şi Tereus [4]).

---

1) Pasagiu obscur, căruia i s'a dat felurite interpretări. Labrax vrea sà spună că a pierdut totul, în afară de libertate, adică de persoana lui, in această călătorie à la Hercules şi care i-a fost impusă de un altul, de Charmides, la fel cum Eurystheus impusese grelele expediţii lui Hercules. — 2) *auscultatio, abitio, inscensio.*

3) Aluzie la Palaestra şi Ampelisca, pe care le credea pierdute.

4) *Tygestes* fratele lui Atreus, regele Micenei, care îl pofti la un ospăţ, unde îi dete să mănânce membrele propriilor săi copii. *Tereus*, regele Thraciei şi soţul Prognei. Aceasta, spre a-şi răsbuna o insultă adusă sorei sale, *Philomela*, îi dete, să mănânce membrele propriului lor copil, *Itys*. Spre pedeapsă divină, fură schimbate în rândunele. V. v. 604.

La. M'am dus! Mà'ncinse un rău la inimă. Ţine-mă de cap, rogu-te. 510

Ch. Pe Polux, cât aş vrea, să te văd vărsându-ţi afară plămânii cu totul[1].

La. Vai! Palaestra şi tu, Ampelisca, unde-ţi fi voi, acum?

Ch. In adâncul mării, hrană peştilor, pare-mi-se.

La. M'aduseşi în sapă de lemn, cu îndemnul tău, plecând urechea la minciunile tale umflate. 515

Ch. Deşteptăciunea, pe care o ai, e meritul meu, că prin mine, dintr'un nătărău, am făcut un om plin de duh[2].

La. Dece nu te-i fi ducând tu de aci, să te spânzuri!

Ch. Du-te tu. Vorba asta tocmai mă pregăteam, să ţi-o spun şi eu.

La. Vai! Cine îndură o viaţă mai nenorocită ca mine? 520

Ch. Eu sunt şi mai nenorocit ca tine, Labrax.

La. Dece?

Ch. Pentrucă eu n'o merit, pecând tu, cu vârf şi 'ndesat!

La. O, firicel, firicel, de papură, cum îţi mai pismuesc norocul, că ţii mereu la gloria, să fii deapururea sec!

Ch. Una şi bună. Acum chiar că mă joc de-a soldaţii. Imi 525 clănţăne vorbele 'n gură, de frig, cum pârâe armele 'n luptă.

La. Pe Polux, băile tale, Neptunus, sunt dătătoare de frig: Ieşi din apă şi îngheţi de frig, cu toate hainele, pe care le ai pe tine!

Ch. Să n'aibă el măcar o dughiană cu băuturi calde, aşa îi sunt de sărate şi reci ca ghiaţa băuturile! 530

La. Cât sunt de fericiţi fierarii, cari stau în preajma cărbunilor: Totdeauna li e cald.

Ch. O, dece nu mi-a fost dat şi mie, să am norocul canarului[3], când aş ieşi din apă, să fiu tot uscat.

La. Ce-ar fi, dacă m'aş tocmi undeva, în teatru, să fac pe omul, cu dinţii de un cot[4]? 535

---

1) *pulmoneum uomitum uomas.* — 2) *insulso salsum. Salsus,* sărat, dar şi: spiritual, fin. Joc de cuvinte.

3) *anetina* p. *anatina.* — 4) *Pro manduco.* Manducus eră un personaj grotesc, din Atelane, care avea o gură enormă, cu dinţi mari, pe

Ch. Dece?

La. Pentrucă, pe Polux, clănţănesc tare din dinţi.

Ch. A fost în drepturile ei, cred, marea, că m'a spălat.

La. Dece?

Ch. Pentrucă n'am avut de lucru, să mă suiu cu tine pe corabie, ca să-mi răstorni marea cu dosul în sus.

La. M'am luat după tine; tu mă umpleai de făgăduinţi, 540 că acolo se poate câştiga foarte mult cu femeile şi unde, îmi spuneai, c'aş putea face avere mare.

Ch. Iţi închipueai poate, dobitoc murdar, c'o să înghiţi toată insula Sicilia?

La. Care a fi balena, care mi-a înghiţit sacul meu, unde 545 îmi închisesem tot aurul şi argintul?

Ch. Aceeaş, cred, care va fi înghiţit şi punga mea, care erà plină de arginţi, în geantă.

La. Vai! Iată-mă ajuns la o singură cămăşuţă [1]) şi la această pârlită de manta [2]). M'am nenorocit de-a binele! 550

Ch. Acum putem lega tovărăşie împreună: Aducem părţi egale.

Ch. Cel puţin, dacă femeile mi-ar fi scăpat, aş mai avea vreo speranţă. Pecând acum, când o să dea cu ochii de mine tânărul Plesidippus, dela care am primit arvună pentru Palaestra, are să-mi facă mare bucluc. 555

La. Dece plângi, prostule! Pe Polux, eşti destul de bogat, cât timp ai o limbă, cu care să-ţi poţi plăti datoriile la toată lumea.

Sceparnio. Labrax. Charmides [3]).

Sc. Ce comedie o mai fi şi asta! Două femei tinere, aci, în templul lui Venus, se ţin plângând, amândouă îmbrăţişate 560 de statua zeiţei [4]), temătoare de nu ştiu ce, nenorocitele? Spun

---

cari îi clănţănea. Asemeni figuri groteşti Romanii le purtau chiar în procesiunile şi triumfurile publice. Un fel de carnaval modern.

1) *ad unam hanc tuniculam.* — 2) *hoc misellum pallium.*

3) Recitativ (*troch. septenarii*), v. 559-592. — 4) *amplexae.* Când cineva se simţia în primejdie, îmbrăţişa de obiceiu statuele templelor, în care se refugia (v. nota *Mostelaria*, v. 1113).

că 'n noaptea asta, ce fuse, au fost purtate de valuri şi aruncate astăzi de mare, la ţărm, zic ele.

La. Pe Hercle, rogu-te, tinere, unde sunt femeile acelea, despre care pomeneşti?

Sc. Aci, în templul Venerei. *La.* Câte sunt? *Sc.* Pe atât,
pecât suntem şi eu şi tu.

La. Au, ale mele să fie? *Sc.* Asta, vezi, n'o ştiu. *La.* Cum 565
li-e înfăţişarea? *Sc.* Incântătoare.

De pildă, aş putea, să le îndrăgesc pe amândouă, numai să-mi fiu eu bine băut.

La. Au, copiliţele mele să fie?

Sc. Ia, nu-mi mai bate capul! Du-te de le vezi. dacă ţi-e aminte.

La. Ale mele trebue să fie femeile de aci, din năuntru, dragă Charmides.

Ch. Juppiter să te piardă şi de sunt şi de nu sunt, mai ales!

La. Am să dau acum busna aci, în templul lui Venus. — 570

Ch. Intr'o prăpastie, ar fi mai bine. Rogu-te, oaspete, dă-mi un colţişor, unde să pot trage un puiu de somn.

Sc. Odihneşte-te aci, cât vrei; nu te opreşte nimeni; e doar loc public [1].

Ch. Dar, vezi-mă, ce fel sunt, cu hainele ude pe mine: Primeşte-mă în casă, dă-mi ceva veşminte uscate, până s'or usca ale mele. Odată şi odată ţi-oiu întoarce şi eu binele făcut. 575

Sc. Iată colo o legătură de stuf [2]. E singura, care mi-se usucă acuma. De vrei, ţi-o dau. Ea mi-e haina, ea mi-e tot adăpostul, la vreme de ploaie. Tu să-mi dai astea depe tine, să ţi-le pun la uscat.

Ch. Zău, au, nu eşti mulţumit că m'a spălat îndestul marea şi vrei să mă mai spăl şi aici pe uscat, să mă mântuiu definitiv [3]?

Sc. C'ai să te speli, ori c'ai să te ungi cu untdelemn, asta

---

1) *puplicum est.* — 2) *tegillum eccilud.* — 3) *elaui... eluam.* Joc de cuvinte asupra înţelesului verbelor; *elauo*, a spăla şi *eluo*, a spăla, a curăţi; a nimici. Charmides îl bănuia că umblă să-i fure hainele.

nu-mi ține mie de cald 1). Știu una și bună, că nu ți-aș în- 580
credința nici cât negru sub unghie, dacă n'am chezășie la mână.
Tu, ori de-i asuda, ori de-i pieri de frig mare, ori de-i că-
dea la grea boală, sau de-i fi sănătos, să nu-ți închipui c'am
să-mi vâr în casă un străin 2): Lumea-i plină de buclucuri 3).

Ch. Și-o pornişi, ai? Oricine-ar fi, se purtă ca un ade-
vărat vânzător de robi. Nu-i om milos! 585
Dar eu, dece oiu fi stând aici, ud, ca un nenorocit? Dece
nu m'aș duce, acolo, în templul lui Venus, să-mi dorm beția,
pe care o trăsei mai mult chiar și decât pofta inimei? Nep-
tunus ne-a amestecat vinul cu apă de mare, par'că ar fi fost
curat vinuri grecești 4), cu gândul să ne prăpădească stoma-
cul cu vinurile lui sărate. Ce atâta tura-vura? Dacă o mai ți- 590
nea ce și ce cu îndemnul la băutură, ne-ar fi apucat acolo
deabinelea somnul veciei. Acum ne-a slobozit, pela casele noas-
tre mai mult morți decât vii.

Acum, mă duc, să văd, ce-mi lucrează înăuntru codoșul, oaspetele meu.

ACTVL AL III-lea.

Daemones 5).

In minunate chipuri îi mai joacă și zeii pe oameni și'n fel
și fel de înțelesuri le dau la vise în somn, să nu poată omul
să-și doarmă somnul ca lumea! De pildă eu, în noaptea care 595

---

1) *ciccum non interduim. Ciccum*, pieliță, care desparte miezul rodiei și care n'are nicio valoare. V. și *Aulularia*, nota v. 818.

2) *barbarum*. Cuv. *barburus* are înțelesul general: Un om care nu e grec, deci străin. Aiurea, înțelesul de *Roman*. V. *Asinaria*, prologus.

3) *sat litiumst*. Pentrucă se putea, să fie vreun rob fugit.

4) *vinis Graecis*. Cei veci aveau obiceiul să pună apă de mare în vinurile grecești, când le transportau. Singura excepție se făcea cu vinurile de Chios, deaceea Horatius le numește: *Chium maris expers*. *Sat.* II, 8, 11.

5) Diverbium *(iambi senarii)*, v. 593-614.

fuse, visai un vis minunat şi nemai pomenit[1]. Mi s'a arătat
o maimuţă, care se trudia, să se urce la un cuib de rându-
nele[2], pentru ca în toate * * * * *
şi nici chip să le poata[3] smulge. 600

Apoi, se făcea că maimuţa vine la mine, să-i dau o scară[4],
să-o pună acolo. Eu îi răspund maimuţei în felul următor,

* * * *

că rândunelele se trag din Philomela şi Progne[5] Mă sfădesc
cu ea, să nu le facă ràu la nişte concetăţene de ale mele.
Dar ea se făcù şi mai grozavă la inimă; ba încă mă mai şi 605
amenința cu pedeapsa. Mă chiamă în judecată. Acolo, nu ştiu
cum, dar cuprins de mânie se facea că înfaşcăm maimuţa de
mijloc şi o vâram la închisoare, ca pe o bestie netrebnică. 610

Acum, ce să cred c'o mai fi însemnând şi visul ăsta, nici
chip sá-i pot da o deslegare, pe ziua de azi. (aude zgomot în
templu).

Dar, ce zgomot se aude aci, în templul lui Venus, la ve-
cină? Má prinde mirarea.

Trachalio. Daemones[6].

Tr. O, cetăţeni ai Cyrenei! Vă implor ajutorul vostru. A- 615
gricultori, oameni de prin vecinătaţi, cari vă aflaţi prin aceste
părţi ale locului, aduceţi o mână de ajutor uneia lipsite şi daţi
o pedeapsă exemplară unui ticălos. Pedepsiţi-l, ca nu cumva
puterea nelegiuiţilor să fie mai tare decât a celor nevinovaţi,
cari nu vor sa-şi facă un renume prin crimá. Hotărîţi neru-
şinării o pedeapsă exemplară, daţi modestiei o răsplată. Fa- 620
ceţi ca aici sá se poată trăi mai bine prin lege, decât prin sil-
nicia, care ucide. Alergaţi încoa în templul lui Venus, vá im-
plor din nou ajutorul vostru. Voi, cari va întâmplaţi să fiţi pe
aici, prin apropriere, oricine auziţi strigarea mea, daţi sprijin

---

1) *somniaui somnium.* Visul ca acţiune dramatică. V. *Mostellaria,* studiul. — 2) *ad hirundinum nidum.* La fel în *Mercator* e vorba de un maimuţoiu, în vis. V. 225-255. — 3) *quibat.*

4) *scalas ut darem.* — 5) V. nota dela v. 509.

6) Recitativ (*troch. septenarii*), v. 615-663.

acelora, cari, după străvechiul obiceiu, şi-au încredinţat viaţa în paza lui Venus şi a preotesei păzitoare. Puneţi-i nedreptăţii ştreangul de gât [1]), mai nainte ca ea să vă poată subjuga.

Da. Ce-o mai fi şi asta?

Tr. Pe aceşti genunchi, te rog fierbinte, bătrânule, oricine ei fi tu —

Da. Ia, lasă-mi mai bine genunchii în pace şi lămureşte-mă ce este, dece faci atâta gălăgie?

Tr. Te rog, te implor, dacă nădăjdueşti ca în ăst an să ai parte de mult sirpe şi laserpicium [2]), pe care să le poţi duce neprimejduite şi în bună stare pânăla Capua [3]) şi — să fii deapururi ferit de urdori [4]) —

Da. Eşti sănătos la cap?

Tr. Sau, dacă vrei să ai o recoltă bogată de sământă de sylphium [5]), nu te da în lături, să-mi dai ajutorul, pe care ţi-l cer, bătrânule.

Da. D'apoi şi eu te rog, pe picioarele, tălpile şi spatele tău, să ai parte de o recoltă bogată de nuele de ulm [6]) şi dacă nadăjdueşti în ăst an un bogat secerişi de nenorociri, să-mi spui, ce este, de faci atâta gălăgie?

Tr. Dece ţii să-mi spui vorbe rele? Cá eu unul ţi-am urat numai lucruri de bine.

Da. Şi eu, de bună seamă, îţi spun numai lucruri de bine, de vreme ce îţi urez să ai parte de lucruri, pe care le meriţi.

Tr. Te rog fierbinte, m'ascultă aşa dar.

---

1) *praetorquete collum.* Când erà vorba sa se ducă un vinovat la judecată, i-se înfaşca gâtul cu un nod, facut cu colţul togei. Expresia consacrată: *optorto collo.* V. nota v. 853. — 2) *sirpe et laserpicium. Sirpe,* o plantă cu miros puternic, care se întrebuinţa mult în medicină, la cei vechi. Se mai întrebuinţa şi ca condiment. (*Espèce de Benjoin.* Benoist). Erà foarte càutată. Despre *laserpicium,* v. *Pseudolus,* v. 816. Cyrenae producea mult aceste două plante, pe care le exporta pretutindeni. — 3) *Capua* erà renumità prin fabricile ei de parfumuri şi esenţe. — 4) *ab lippitudine. Lippitudo* erà inflamaţia ochilor, boalà care erà raspânditâ în Africa. (*chassie*). — 5) *magydarim.*

6) *virgidemiam,* cuvânt comic faurit. Adesea Plautus amestecá comicul în situaţii serioase. V. şi v. 704.

Da. Despre ce e vorba?

Tr. Două femei nenorocite sunt aci, înăuntru, care au nevoie de sprijinul tău. Cărora, împotriva legilor şi a bunei dreptăţi, li s'a adus o mare batjocoră, aci, chiar în templul lui Venus. Ba încă, însăş preoteasa lui Venus este lovită în mod nedemn. 645

Da. Care-i omul de-o aşa mare neruşinare, să îndrăsnească a se atinge de preoteasă? Şi acele femei, cine sunt? Şi ce nedreptate li ce face?

Tr. Dacă îmi dai ascultare, ţi-oiu spune. Ţin îmbrăţişate statua zeiţei. Acum, un om plin de cea mai mare îndrăsneală vrea să le smulgă deacolo. Trebue să fie lăsate în pace, amândouă.

Da. Cine-i ăsta, care se sinchiseşte aşa de puţin de zei?

Tr. Vrei să-ţi spun? De sus şi până jos numai: înşelă- 650
ciune, crimă, omoruri de părinţi, jurăminte strâmbe, călcător de legi 1), un neruşinat, necinstit, niciun respect de cele sfinte. Şi, ca să-l ştii dintr'o singură vorbă: E un codoş! Mai mult decât asta, ce-aş mai putea spune?

Da. Pe Polux, îmi vorbeşti de un om vrednic de cea mai grozavă pedeapsă 2).

Tr. Un nelegiuit, care şi-a vârît mâna în gâtul preotesei! 655

Da. Insă, a făcut-o spre marea lui nenorocire, pe Hercle. Veniţi încoa, afară, Turbalio, Sparax 3). Unde-mi sunteţi?

Tr. Aide, rogu-te, înăuntru. Vino-le într'ajutor.

Da. (către robi). De douăori porunca n'am să dau. Veniţi încoa după mine.

Tr. Aide, acum, porunceşte-le, să-i scoată ochii, cum fac bucătarii la sepii.

Da. Să mi-l târîţi de picioare încoa, afară, pe omul acela,
ca pe o scroafă tăiată 4). (intră în templu). 660

Tr. Aud sgomot mare. Se vede că codoşul e dichisit în

---

1) *legerupa. (qui legem rumpit).*

2) *donabilem infortunio.* — 3) Nume care corespund cu împrejurarea de faţă: *Turbalio,* cel care vâră spaima în suflet; *Sparax,* cel care sfâşie. — 4) *quasi occisam suem,*

pumni. Cât m'aş bucura, să i-se scoată măselele unui om aşa de ticălos!

Dar, iată-le, ies încoa afară din templu, chiar ele, femeile, îngrozite de spaimă.

Palaestra. Trachalio. Ampelisca.

Pa. (1). Acum, lipsa de niciunele, de ajutor, de sprijin şi 664
ocrotire, ne stăpâneşte. Mântuire de nicăeri şi nici o cale măcar, care să ne aducă scăparea; cum nici încotro ne-am putea îndrepta paşii, nu ştim s'o luăm: în aşa mare teamă ne aflăm acum amândouă. Aşa-i de mare cruzimea (2), aşa-i de grozavă silnicia, care s'a abătut asupra noastră, dinspre partea stăpânului nostru, care, nelegiuitul, a repezit-o cu capul 670
înainte pe însăş bătrâna preoteasă, a asvârlit-o pe jos cu putere, în chipul cel mai josnic, iar pe noi ne-a smuls cu mare silnicie dela statuă, din chiar altarul zeiţei (3).

Dar acum, precum ne e soarta şi norocul ne poartă, nu ne-a mai rămas decât moartea. Că în nenorocire nici nu poate 675
fi altceva mai bun ca moartea, pentru cei făr'de noroc (4).

Tr. Ce este? Ce vorbe mai sunt şi acelea? Şi eu nu mă duc să le mângâi? Ei, Palaestra?

Pa. Cine mă strigă?

Tr. Ampelisca!

Am. Indurare, cine mă strigă?

Pa. Cine ne numi pe nume?

Tr. Dacă ai să priveşti în urmă-ţi, ai s'o ştii.

Pa. O, nădejdea mântuirii mele.

Tr. Taci şi linişteşte-ţi sufletul. Vezi-mă aci. 680

Pa. Cu vorba asta numai, de ne-am putea, să ne vedem

---

1) Canticum, v. 664-681. Monodie lirică, prin care Palaestra îşi plânge soarta nenorocita. — 2) *inportunitas.*

3) *ab signo intumo,* pentrucă statua zeiţei eră aşezată în fundul templului, în sanctuar.

4) Unii văd aici o nepotrivire, o lipsă de versuri. Palaestra se exprimă astfel, deoarece, în starea, în care se găsea, nu-şi dedea bine seama de ajutorul, pe care avea sa-l dea Daemones.

scăpate de silnicie, care silnicie o să m'aducă în stare, să-mi fac singură seama [1]).

Tr. Ah, sfârşeşte-o! Eşti din cale-afară de nesocotită!

Pa. [2]). Incetează acum de a mă mângâia numai cu vorbe. Dacă în nenorocirea de faţă nu ne aduci un sprijin ocrotitor, s'a sfârşit cu noi.

Am. Mai bine moartea decât să mai îndur silnicia codo-
şului. Dar totuş, inimă de femeie sunt şi când îmi trece prin 685
minte gândul de moarte, nenorocita de mine, teama îmi dă
fiori prin corp [3]). Pe Polux, grozavă ziua de azi!

Tr. Ţine-ţi-vă firea!

Pa. Şi, rogu-te, firea asta, deunde s'o iau?

Tr. Nu vă temeţi, vă spun. Aşezaţi-vă aci pe altar [4]).

Am. Intru cât ne poate folosi nouă altarul acesta mai mult,
decât ne fù statua lui Venus, aci, înăuntru, în templu, pe care
o îmbrăţişeam mai adineaori şi deunde furăm smulse prin sil- 690
nicie, nenorocitele de noi?

Tr. Aşezaţi-vă voi numai aci. La urmă, am să vă păzesc eu de aci. Altarul ăsta să vă fie drept lagăr întărit, zidurile le voiu apăra eu de aici. Sub ocrotirea lui Venus porni-voiu la luptă împotriva răutăţii codoşului.

Pa. Ascultare îţi dăm şi pe tine, o Venus, cea născătoare
de bine, te rugăm de îndurare, amândouă, cu lacrimi în ochi,
îmbrăţişându-ţi altarul, pe genunchi sprijinite, aibi-ne sub a ta 695
sfântă pază, apără-ne. Pe nelegiuiţii aceia, cari ţi-au necinstit

---

[1]) *vis ne opprimat, quae uis uim mi adferam.*

[2]) Recitativ *(iambi septenarii et troch. septenarii),* v. 682-779. Aceasta schimbare muzicală e caracteristică. Sentimentele numai erau aceleaşi şi metrul canticului este înlocuit prin *iambii septenarii* (metrul tiradelor scurte şi care face legătură cu *canticum)* şi apoi prin *troch. septenarii,* metrul viu, curgător, flexibil. Un exemplu mai mult de măestria, cu care Plautus a distribuit partea muzicală.

[3]) *metu' membra occupat.* — [4]) *in ara.* Este vorba de mici altare, care se aflau în curtea templului. Ele se găseau şi pe străzi. (V. *Aulularia,* v. 606). In *Mostellaria,* robul Tranio se aşează pe un asemenea altar, ca să scape de pedeapsă. (V. v. 1094).

sfântul altar, fă-i, să-şi primească pedeapsa, iar de noi te îndură, să stăm cu a ta îngăduinţă pe acest altar: De păcate am fost amândouă spălate [1]) prin grija lui Neptunus, în noaptea ce fuse; lucru pe care să nu-l socoţi nevrednic de tine şi nici în nume de rău să ne iei, dacă ne-am fost îmbăiat mai puţin bine decât socoţi tu.

Tr. (către templul zeiţei). Venus, văd că ele îţi cer un lucru drept. Se cade să le fie dar ruga împlinită. Iartă-le, de s'au greşit. Teama le-a împins, să facă, ce fac. Se zice că te-ai născut dintr'o scoică. Să nu le dispreţueşti şi lor scoica [2]).

Dar iată-l, tocmai la timp, ne vine afară bătrânul, ocrotitorul meu şi al vostru.

Daemones. Trachalio. Labrax. Lorarii.

Da. [3]). Ieşi afară din templu, nelegiuitu nelegiuiţilor. Voi, mergeţi de vă aşezaţi pe altar [4]). Dar, unde sunt?

Tr. Priveşte încoa.

Da. Foarte bine. Asta ne erà şi voinţa noastră. (către unul din robi). Spune-i, să vină mai aproape.

(către Labrax). Tu, umbli să ne calci aici în picioare datinele noastre sfinte [5])? Repezi-ţi-i un pumn în faţă?

La. Indur eu ocara asta, dar pe pielea ta!

Da. Şi mai şi ameninţi, neruşinatule?

La. Mi s'a călcat un drept al meu. Imi răpeşti prin silnicie două roabe ale mele.

Tr. Ia-ţi un judecător. Printre senatorii din Cyrena alege-ţi bărbatul cel mai de seamă [6]), pe care-l vrei, să hotărască el, dacă e drept să fie ale tale, sau dacă trebue să fie femei libere şi dacă nu este locul, să fii vârît la închisoare, unde să-ţi trăeşti amarul, până ce vei roade închisoarea cu dinţii.

---

1) Mai nainte de a te apropia de un altar, obiceiul erà să te purifici printr'o baie. — 2) Inţeles indecent. V. nota dela v. 636.

3) Acum metrul se schimbă în *troch. septenarii*, pentrucă situaţia erà alta, v. 706-779. — 4) Către cele două femei, pe care le credea lângă sine. — 5) *legerupionem*. — 6) *Habe iudicem de senatu Cyrenensi.* v. nota, v. 1004.

La. Pe ziua de azi n'am întrebat zeii, să văd, dacă pot sta de vorbă cu un spânzurat ca tine! (către Daemones). Cu tine vorbesc.

Da. Mai întâi, lămureşte-te cu ăsta, care te cunoaşte.

La. Cu tine am de vorbit.

Tr. Ba, mai întâi cu mine. Sunt ele roabele tale? 720

La. Sunt.

Tr. De-i aşa, aide, atinge-o tu numai, pe care vrei, măcar cu vârful degetului cel mic.

La. Şi, dacă am s'o ating?

Tr. Pe Hercle, pedată te şi fac balon de aruncat şi ridicându-te în aer te voiu snopi în pumni, ticălos fără pereche.

La. N'am voie, să-mi iau dela altarul lui Venus pe nişte roabe ale mele?

Da. N'ai. Aşa stă legea la noi 1)).

La. Cu legile voastre n'am nimic de-a'mpărţit. Pe bună 725
dreptate am să le scot acum afară 2)) pe amândouă. Tu, bătrânule, dacă te-ai îndrăgit de ele, n'ai decât să-mi dai arginţi peşin; iar dacă au plăcut lui Venus, aibă-şi-le, dar să dea bani.

Da. Zeii să-ţi dea ţie bani! Acum, în sfârşit, ca să-mi ştii părerea, încearcă, tu, numai aşa, în joc, ce şi ce, să le faci rău, c'am să te fac, să-o pleci de aici, aşa dichisit, că nici tu
însuţi n'o să te mai poţi recunoaşte. (către robi). Acuma, voi, 730
la celdântâi semn al meu, de n'o să-l văd cu ochii scoşi din orbite 3)), vă încing cu nuele, cum se încinge în mănunchiu floarea de mirt, cu papură 4)).

La. Mă iei pe repezite!

Tr. Chiar tu spui vorba asta, ticălos făr'de pereche!

---

1) Nu e vorba de o lege nouă, ci de obişnuita lege a ospitalităţii, aşa de păzită la cei vechi şi pe care Labrax se face că n'o recunoaşte.

2) *foras*, din cuprinsul templului, adică curtea, în care se afla altarul, pe care se aşezase cele două femei.

3) *exoculassitis.* — 4) *murteta iunci.* E vorba de floarea de mirt, care se lega în mănunchiu, cu fire de papură şi se oferea lui Venus, fiind floarea consacrată a zeiţei.

La. Tu, de treiori spânzuratule, îndrăsneşti, să-mi vorbeşti cu neruşinare?

Tr. Mărturisesc, eu sunt de treiori bun de spânzurat, iar tu omul din cale-afară de cinstit! Dar, pentru asta, însemnează ca ele să fie mai puţin libere?

La. Ce, libere?

Tr. Şi încă stăpânele tale, pe Hercle, din Grecia adevărată [1]). Pentrucă una din ele, aceasta [2]), este născută la Athena, din părinţi, de neam bun.

Da. Ce-mi aud eu?

Tr. Că ea s'a fost născut la Athena, femeie liberă.

Da. Rogu-te, este ea concetăţeană cu mine?

Tr. Nu eşti tu Cyrenean?

Da. Nu. M'am născut, am crescut şi m'am făcut mare la Athena, în Attica.

Tr. Rogu-te, bătrânule, apără-ţi cetăţenele.

Da. O, fiica mea, când mă uit la asta, lipsa ta îmi redeşteaptă în mine toate amărăciunile! Cea care mi-a pierit, fetiţă de trei ani, dacă ar fi în viaţă, ştiu că tot cam pe atât de mare ar fi.

La. Bani am dat pentru ele amândouă stăpânului, care le avea. Ce mă priveşte pe mine că ele s'au născut la Athena, ori Theba, de vreme ce îşi robesc robia [3]), pe bună dreptate.

Tr. Aşa, ai, neruşinatule? Adică cum, ademenitorule de minore, să ai copile furate [4]) dela părinţii lor şi să le necinsteşti cu negustoria ta neruşinată? Cât despre cealaltă, care îi este patria, fireşte, nu ştiu, afară de un lucru că ea este mai cinstită decât tine, nenorocitul nenorociţilor!

La. Ne-i zice că sunt ale tele?

Tr. Ia dă încoa spatele, să vedem de partea cui stă adevărul: De n'o să ai pe el mai multe prea milostive răni 1), decum sunt cuiele pe-o corabie mare de răsboiu, atunci eu rămân mincinosu mincinoşilor: La urmă, să te uiţi la al meu, dupăce voiu fi cercetat şi eu pe al tău: Şi dacă al meu n'are să fie aşa de curat, ca să poată spune orice curelar, că-i pielea cea mai bună şi cea mai curată 2), care se poate lucra, ce m'ar opri atunci să nu te însângerez cu nuele, până n'aş mai putea? Pentruce te uiţi la ele? Pe care, de ai să le atingi, îţi scot ochii.

---

[1]) *germana Graecia.* Grecia propriu zisă, spre deosebire de coloniile din Asia, Sicilia, Italia. — [2]) *haec,* Palaestra. Probabil că Trachalio, care îl bănueşte pe Labrax, ca fost rob, vrea să spună că acesta s'ar fi putut, să fie rob la părinţii Palaestrei.

[3]) *seruitutem seruiant.*

[4]) *feles uirginalis, sublectos habebis* p. *sublegeris.*

La. Şi totuş, pentrucă mă opreşti tu, eu tot am să le iau cu mine 3).

Da. Ce să faci?

La. Am s'aduc încoa pe Vulcanus, care este protivnicul lui Venus 4).

Tr. Incotro s'o fi ducând?

La. (apropiindu-se de casă). Ei, este cineva aci? Ei!

Da. Dacă te atingi de uşe, pe Hercle, de n'ai să te pomeneşti în faţă cu o întreagă semănătură de greble de pumni 5).

Lo. La noi nu se pomeneşte foc. Ne ducem viaţa de azi pe mâine cu smochine uscate.

Da. Am să-ţi dau eu foc, dă-mi tu numai pilejul, să-l aprind pe capu-ţi 6).

La. Pe Hercle, o să mă duc şi eu aiurea după foc.

Da. Ei şi dacă ai să-l găseşti?

La. Am s'aprind aci foc mare.

Da. Ca să-ţi arzi corpul tău neomenos?

---

1) *offerrumentas. Offerrumenta* e un cuvânt religios. El însemnează: ofrande. Sensul e greu de redat în traducere.

2) *sincerum, sincerissumum.* — 3) *mecum semul.*

4) *Vulcanus*, p. *ignis* (ca zeu al focului). Două înţelesuri: Vulcanus fiind soţul lui Venus, o ironie la neînţelegerile conjugale. Al doilea: O ameninţare, că va da foc altarului şi atunci cele doua femei vor fi silite a părăsi altarul şi nu vor mai fi sub protecţia zeiţei. V. *Mostellaria*, 1108.

5) *messis in ore fiet mergis pugneis.* Două idei: O asemuire a pumnilor cu grebla dinţată (*merga*), cu care se strânge grâul în copite; o comparaţie între cantitatea pumnilor primiţi şi bogăţia secerişului.

6) Aluzie la o pedeapsă a sclavilor. Vezi *Captivi*, v. 597.

La. Ba, pe astea amândouă am să le ard aci, pe altar, de vii, asta vreau.

Da. Şi eu atunci, pe Hercle, repede, am să mi-te înfaşc ţeapăn de barbă [1]), să te arunc pe foc şi pe jumătate prăjit să te dau drept hrană pasărilor de pradă.

(aparte). De stau să judec în mine, asta e maimuţa aceea, care umblă să smulgă din cuib rândunelele astea, fără voia lor, aşacum am visat eu în vis [2]).

Tr. Ştii, ce am să te rog, bătrânule? Să le păzeşti, să le aperi de silnicie, până 'mi aduc încoa stăpânul.

Da. Mergi, de-ţi caută stăpânul şi adu-l încoa.

Tr. Şi ăsta ca nucumva —

Da. Va fi spre marea lui nenorocire, de le va atinge, ori să voească numai.

Tr. Ai grije.

Da. E caşi avută. Du-te.

Tr. Dar şi pe ăsta ţine-l din scurt, să n'o răsbească aiurea [3]). Pentrucă ne-am chezăşuit astăzi faţă de călău, să-i dăm, sau un talent din cei mari, sau pe el.

Da. Du-te tu numai. Am eu grije de el.

Tr. Acum sunt şi eu înapoi.

Daemones. Labrax. Lorarii.

Da. [4]). Pe care din două, codoşule, le vrei mai bine? Să stai liniştit, cu bătaie, ori aşa, făr'de bătaie, dacă ţi s'ar da să-ţi alegi?

La. Puţin îmi pasă mie de cele ce spui tu, bătrânule. Acestea sunt ale mele şi fără voia ta, ori a lui Venus, sau a prea măritului Juppiter, am să le smulg acum de păr depe altar [5]).

Da. Atinge-le tu numai.

La. Pe Hercle, am să le ating.

---

1) *te barba arripiam.* — 2) *quod ego in somnis somniaui.*

3) *ne quo abitat.*

4) Diverbium *(iambi senarii)*, v. 780-905. Este firească această schimbare de metru, pentrucă partea lirică încetează.

5) *de ara deripiam.*

Da. Aide, atunci. Aproprie-te tu numai. 785

La. Porunceşte-le, tu, numai, ăstora, să se dea puţin de partea celalaltă.

Da. Ba, să vină spre tine.

La. Pe Hercle, aşaceva nu vreau.

Da. Ce-ai face, dacă ei ar veni mai aproape?

La. M'aş da eu înapoi [1]. Insă, bătrânule, de-a fi să-mi
ieşi vreodată înainte în cale-mi, prin oraş, să nu-mi mai zică
nimeni codoş pe nume, de n'am să-ţi dau drumul dichisit, 790
cum o fi mai rău.

Da. Cu ce mă ameninţi, slobod eşti, s'o faci; dar, până atunci, dacă ai să le atingi acum, o să te alegi c'o bătaie sdravănă.

La. Şi cam cât de sdravănă?

Da. Cât să-l sature pe un codoş!

La. Ameninţările tale n'am să le iau eu în seamă. Pe vrute, 795
pe nevrute, am să le şi smulg de aci pe amândouă.

Da. Aide, atinge-le.

La. Am să le ating, zău, pe Hercle.

Da. Să le atingi? Dar, ştii ce? Dă o fugă, Turbalio şi adă încoa deacasă două ciomege.

La. Ciomege?

Da. Dar sdravene. Grăbeşte-te. (către Labrax). Am să te
cinstesc astăzi c'o primire, aşacum ţi-se cuvine. 800

La. Vai! Nenorocitul de mine, cum îmi pierdui eu coiful în mare! Decât folos nu-mi era el acum, aici, dacă nu-l pierdeam! Cel puţin am voie să le spun două vorbe?

Da. N'ai voie. Ei! Pe Polux, ciomăgarul, iată-l, ne vine tocmai la timp. 805

La. Pe Polux, asta-i o bună vâjietoare pentru urechi [2].

Da. Aide, Sparax, ia şi tu de acolo celălalt ciomag. Aide,
aţineţi-vă, unul de o parte, celălalt de cealaltă parte. Să vă ţi-
neţi bine amândoi. Aşa. Ascultaţi acum. Dacă ăla de acolo are 810

---

[1] Scenă veselă de umplutură, menită a ocupa scena, până s'ar înapoia Trachalio. — [2] *tinnimentum auribus.*

să le atingă astăzi, pe Hercle, cu degetul numai şi fără voia lor şi dacă voi[1]) n'o să-l ciomăgiţi cu astea, pânăce la urmă n'are să mai ştie, ce cale s'apuce spre casă, aţi isprăvit-o cu viaţa amândoi. De va lega vorba cu vreuna, să-i daţi voi de aci răspunsul, în locul lor; iar, de i s'ar abate, s'o şteargă de aci, 815 pedată, cât veţi putea, împleticiţi-i pe loc picioarele cu lovituri[2]).

La. Nici să plec de aci, să nu-mi dea voie?

Da. Am spus destul. Şi când va veni încoa cu stăpânesău robul acela, care se duse, să-şi aducă stăpânul, să veniţi îndată acasă. Cele spuse să le aveţi în mare grije. — (iese). 820

La. Vai, pe Hercle! Cât de repede se mai schimbă la faţă locaşurile sfinte pe aci! Acum este al lui Hercules templul, care până aci fuse al lui Venus[3]). Aşa îmi străjui aci unchiaşul două statui cu măciucile în mână. Pe Hercle, de mai ştiu eu acum încotro să fug, în aşa fel depretutindeni şi dinspre uscat şi dinspre mare[4]), totul se porneşte împotriva mea. Palaestra. 825

Lo. (ameninţându-l cu ciomagul). Ce vrei?

La. Stăi, n'ai înţeles bine. Palaestra asta, care-mi răspunde, nu e Palaestra mea[5]). Ei, Ampelisca!

Lo. (celălalt). Ia seama la ciomăgeală!

La. (aparte). Pentru aşa nemernici, asta-i o sfătuire destul de cinstită. (tare). Ascultaţi. Ei, vouă vă zic! Vă e cu supărare, să mă duc mai aproape de ele? 830

Lo. De loc — pentru noi, fireşte.

La. Dar pentru mine va fi?

Lo. La fel, dacă te păzeşti.

---

1) *nei* p. *ni.* — 2) *amplectitote crura fustibus.* O comparaţie asemuitoare la v. 732. — 3) Labrax, văzând pe cei doi robi cu ciomegele în mână, îi asemue cu Hercules şi deaceea spune că templul lui Venus s'a schimbat în al lui Hercules. — 4) Cele două ieşiri convenţionale ale scenei: Spre oraş şi spre mare.

5) Joc de cuvinte asupra cuv. Palaestra. Palaestra, numele uneia din fete, mai însemna şi locul, unde se făceau exerciţiile gimnastice, la intrarea căruia eră de obiceiu statua lui Hercules, care personifica forţa. Labrax, când l-a văzut pe rob ameninţându-l cu ciomagul, a făcut această apropiere între Hercules şi Palaestra.

La. Dece să mă păzesc?

Lo. Ei, de ciomăgeala cea mare.

La. Rogu-vă, pe Hercle, lăsaţi-mă să plec.

Lo. Pleacă, dacă ai poftă.

La. Pe Hercle, bine faceţi. Vă rămân îndatorat. (văzându-i intenţia, robii îl ameninţă cu ciomegele). Nu, mai bine rămân.

Lo. Să nu te mişti de acolo [1]).

La. Pe Polux, cum te-ai întoarce, tot rău o brodeşti! Mai nimerit lucru să-i înving astăzi prin asediu [2]).

Plesidippvs. Trachalio. Labrax.

Charmides. Lorarii.

Pl. Pe iubita mea codoşul acela a voit să mi-o smulgă dela altarul lui Venus, prin silnicie, prin violenţă?

Tr. Intocmai.

Pl. Dece nu l-ai ucis pe loc?

Tr. Nu aveam sabie.

Pl. Să fii luat o bâtă, ori o piatră.

Tr. Ce? Să mă fi luat cu pietre după un aşa ticălos, ca după un câine?

La. Pe Polux, acum chiar că m'am dus pe copcă! Plesidippus, iată-l, aci. Are să mă şi spulbere depe faţa pământului, să s'aleagă praful şi pustiul de mine [3])!

Pl. Şi şedeau chiar pe altar femeile atunci, când ai plecat, să vii după mine?

Tr. Tot acolo stau şi acum.

Pl. Cine le poartă acum de grije?

Tr. Un nu ştiu care unchiaş, vecin cu Venus. El ne-a dat cel mai mare ajutor. El le apără acum cu robii săi. Eu i-am dat însărcinarea asta.

Pl. Du-mă repede la codoş. Unde-i omul acela?

La. Salutare!

---

1) Partea finală, urmă de cor. Vezi studiul. — 2) *usque opsidione.* Adică: am să-i ţintuesc locului, până s'or plictisi şi or pleca.

3) *cum puluisculo.*

Pl. Salutarea, ține-ți-o. Alege-ți repede: Vrei, cu ștreangul de gât, să fii umflat pe sus, ori târît de bună voie după mine 1)? Pe care din două, alege-ți, până te rog.

La. Nu vreau pe niciuna.

Pl. Du-te repede, Trachalio, la țărmul mării și spune acelora, pe cari i-am adus cu mine, să-mi iasă în cale, în oraș, la port, să-l dea pe ăsta pe mâna călăului. Pe urmă, să vii înapoi încoa și să-mi stai de strajă. Eu am să-l târăsc pe sus 2), la judecată, pe nemernicul ăsta. Aide, ai la judecată 3).

Tr. Cu ce m'am greșit?

Pl. Mă mai întrebi? Primit-ai tu dela mine arvună pentru femeie, pe care ai dus-o departe de aici?

La. N'am putut-o duce.

Pl. Dece tăgăduești?

La. Pentrucă, pe Polux, de suit pe corabie am suit-o, dar de dus, n'am putut-o duce 4), nenorocitul de mine! Este drept că-ți spusesem c'am să fiu la templul lui Venus: Au, mințitu-te-am eu oare? Sunt eu acolo?

Pl. Asta, s'o spui la judecată. Aici, vorbă de clacă 5). Urmează-mă.

La. Te rog fierbinte, vino-mi în ajutor, Charmides. Sunt târît cu ștreangul de gât.

Ch. Cine mă strigă?

La. Vezi-mă, cum sunt târît.

Ch. Te văd și tare bucuros mă uit la tine.

La. Nu-ți e inima, să m'ajuți?

Ch. Cine-i omul, care te târăște?

La. Tânărul Plesidippus.

---

1) *rapi te optorto collo an trahi. Rapere,* a duce pe sus *(rapere exsulem, sublimen), trahere,* a târî după sine. V. și nota, v. 626.

2) *rapiam exsulem.* Când cineva nu voia să meargă de bună voie, erà luat pe sus de sclavi și dus cu forța. (Un exemplu avem cu Menaechmus, în *Menaechmi,* v. 992-995).

3) *age, ambula in ius.* Erà formula consacrată. V. și *Persa,* v. 746.

4) Joc de cuvinte asupra înțelesului unor verbe: *abducere,* a duce departe, *auehere,* a duce pânăla capăt, *prouehere,* a încerca a duce.

5) *hic uerbum sat est.*

Ch. Dupăce ai umblat, ţi-ai găsit-o. E mai cuminte, să nu-ţi pierzi firea, când te duci la închisoare. Ai norocul, să dai peste ceeace atâţia alţii doresc.

La. Ce?

Ch. Să găsească ce caută.

La. Vino şi tu cu mine, rogu-te.

Ch. Cum ţi-e vorba, ţi-e şi portu [1]: Eşti dus la închisoare 875
şi mă rogi, să te urmez şi eu acolo! O să-mi dai pace?

La. Sunt pierdut!

Pl. Bine ar fi să fie aşa. (către Palaestra). Tu, Palaestra mea şi tu Ampelisca, să staţi mereu acolo, până mă înapoiez eu.

Lo. Mai bine le sfătuesc, să meargă mai degrabă la noi, pânăce te-ei înapoia.

Pl. De minune. Bine spuneţi. 880

La. Sunteţi nişte tâlhari!

Lo. Cum, tâlhari? Târăşte-l.

La. Te rog, te implor, Palaestra!

Pl. Mergi, călăule!

La. Oaspete —

Ch. Nu sunt oaspete, nu-mi trebue ospitalitatea ta.

La. Aşa, mă dispreţueşti, în felul ăsta?

Ch. Aşa mi-i năravu, să nu beau de douăori din acelaş pahar [2].

La. Să te nefericească zeii!

Ch. De capu-ţi, vorba să-ţi fie! (Pl. iese cu Labrax). 885

Aud de oameni, cari se schimbă în animale. Codoşul, cred, că-o să se schimbe în porumbel, pentrucă în curând va avea gâtul prins în columbar [3]. La închisoare o să-şi facă astăzi cuibul [4]. Totuş, la urma urmei, o să mă duc şi eu, să-i fiu de 890 ajutor, dacă, prin mine, s'ar putea, să-l văd mai repede osândit, robit sufleteşte[1].

---

[1] *Pariter suades qualis es.*

[2] *Sic ago. semel bibo.* Ch. care suferise naufragiul, nu voia să dea din nou de bucluc. — [3] *in columbum uortitur... in columbari. Columbar,* un fel de butuc cu deschizături, asemuitoare coteţului de porumbei, de unde şi numele şi în care se prindeau grumazii şi mâinile sclavilor. Joc de cuvinte.

[4] *ille nidamenta congeret.*

ACTVL AL IV-lea.

Daemones.

Bine făcui şi mă bucur că dădui astăzi o mână de ajutor
femeilor astea tinere. Mi-am câştigat acum două cliente şi a-
mândouă minunate la chip şi tinere[2]. Dar, sgripţoroaica mea
de mătuşe mă păzeşte în toate chipurile, să nu le fac cumva 895
vreun semn muierilor. Dar Gripus, robul nostru, mă miră, ce-o
fi cu el, că s'a dus cu noaptea în cap, la pescuit, la mare!
Pe Polux, mult mai înţelept lucru ar fi făcut, dacă şi-ar fi vă-
zut acasă de somn. Pentrucă, acum, el îşi pierde în zadar şi 900
osteneala şi plasa, pe vremea asta rea de acum, cum fuse şi
peste noapte. Ce are să prindă el, d'abia să-l coc astăzi pe
degete[3], aşa de grozavă, văd eu marea, ridicându-şi valurile.

Dar, muierea mă cheamă să prânzesc. Mă întorc în casă.
O să-mi umple iarăş urechile cu vorbele ei prosteşti[4]. 905

Gripvs[5].

Lui Neptunus, protectorul, mulţumiri eu îi aduc
Cela care stăpâneşte marea sărată, cu peşti,
Că din locurile sale drumul mi-a dat, ca să plec,
Răsplătit frumos şi bine şi'ncărcat de pradă mare.
Din a lui împărăţie[6], printre valuri furioase, 910

---

1) *addici potest*. Despre *addictus*, v. nota *Bacchides*, v. 1205; *Menaechmi*, v. 97. Labrax, urmând a fi osândit la o amendă şi neputând-o plăti, urma să fie adjudecat lui Plesidippus, robit lui sufleteşte.

2) Şi Periplectomenus, în *Mil. gloriosus*, avea o curtezană, drept clientă (V. 789). — 3) *in digitis percoquam*. Peşte mic copt pe degete la spuză. Obiceiul ăsta l-am văzut şi eu, în copilărie, la ţăranii noştri.

4) La fel, Simo, în *Mostellaria*, nu e încântat de nevastă (v. 690).

5) Canticum, v. 906-962, în metrii variaţi.

6) *templis*. *Templum*, propriu zis, nu însemnează numai clădirea, ci tot spaţiul, care ţinea de puterea unui zeu.

Barca m'a lăsat s'o duc, la uscat, în bună stare,
C'o bogată pescuire, cum nici gând să fi gândit.
Peşte nu mi-a fost să prind, nici atâta, de-o fiertură [1]).
In afară de câştigul, care-l am aci, în plasă.
Când cu noaptea mă sculai,
Dându-mi lenea la o parte,
Somnul şi odihna dulce,
Pe câştig vrusei să-l schimb.
Pe grozava vijelie,
Vrut-am să încerc şi eu,
Ce şi ce, ca să'ndulcesc,
A stăpânului nevoie şi robia mea cea crudă.
Şi nu-mi fù degeaba truda.
Omul, care-i plin de lene, nu plăteşte chiar nimic,
D'aia îl urăsc şi eu neamul ăsta, să nu-l văd.
Treaz se cade, ca să fie, omul, care vrea să-şi aibă, datoria împlinită.
El nu trebue s'aştepte, până ce stăpânul său
L-ar împinge dela spate, treaba, să şi-o împlinească.
Cine îndrăgeşte somnul, drept odihnă, păgubeşte şi s'alege cu bătaia.
Tocmai cum fù şi cu mine,
Care îmi uitai de lene,
Leac găsii de lenevie,
Leneş dacă-aş vrea să fiu.
Lucrul care-l am aci, îl găsii acum în mare.
Orice-ar fi, dar greu-atârnă. Aur cred aci să fie.
Nimeni altul nu o ştie taina asta decât eu.
Gripus, ţi-se prilejeşte, libertatea să ţi-o iei din mâna poporului [2]).
Am să fac acum aşa, gândul ăsta aşa-îl am:
Iscusit şi prefăcut, la stăpân am să mă duc,

---

1) *ullam unciam. Uncia* erà a douăsprezecea parte dintr'un întreg, deci ceva neînsemnat. — 2) *ex populo* Robi erau desrobiţi de *praetor*, în numele poporului. V. nota, *Miles glor.* v. 961; *Persa*, v. 486.

Fără ca să bănuească, pentru cap [1]) bani să-i promit.
Liber să mă văd şi eu.
Slobod când am să mă văd, ogor, casă, robi destui. 930
Numai pe corăbii mari, să 'nvârtesc negustoria.
Rege peste regi să-mi fiu.
Apoi, de plăcere mare, o să-mi am şi eu o navă,
Să fiu caşi Stratonicus [2]).
Să fac încojurul lumii.
Când vestit am să mă fac,
Inălţa-voiu o cetate,
Numele să-i fie Gripus,
Căci o împărăţie mare
Am s'o 'ntemeez acolo, 935
Monument neperitor,
L'aşa fapte şi renume [3]).
Lucruri mari îmi mai trecură,
Prin pustia mea de minte.
Iar acuma sacul ăsta [4])
Am să-l pun sub pază bună.
Pân'atunci regele vostru
Prânzul o să şi-l prânzească
Cu oţet şi sare goală [5]).
Despre cea parte-a fierturii [6])
Gândul dela ea şi-l ia.

---

1) *pro capite argentum. (aes pro capite, Poenulus*, v. 24). Pentrucă *caput* erà persoana civilă, din punct de vedere juridic. Deaci *diminutio capitis*, erà pierderea drepturilor civile; *capitis damnare*, pedeapsa cu moarte. — 2) *Stratonicus*. După unii, celebrul cântăreţ din chitară, Athenian, din sec. IV, a. Cr. şi care străbătuse toată Grecia, cu arta sa. După alţii, ministru de finanţe al regelui Philip al Macedoniei. Erà bogat, caşi Crassus, la Romani. — 3) V. studiul dela început, partea VIII. — 4) Erà valiza lui Labrax, pe care o pescuise Gripus.

5) *cum aceto et sale*. Mâncarea saracului. Şi alte menţiuni: La v. 764 (*ficis aridis*, smochine uscate), la v. 902 (peştişori copţi la spuză); *Asinaria*, 142: *pane sordido* (pâine mucegăită); *Poenulus*, 1314: *ali ulpicique* (usturoiu cu praz); *Stichus*, 690. V. nota.

6) *pulmento. Pulmentum*, fiertură de carne cu legume,

Trachalio. Gripvs.

Tr. Ei, stăi. *Gr.* Dece să stau? *Tr.* Să-ţi pot aduna funia asta, pe care o târăşti după tine.

Gr. Dă-i drumu. *Tr.* Ba, eu unul, pe Polux, te ajut, că binele făcut la cei buni, nu e pierdut.

Gr. Grozavă furtună mai fuse ieri! N'am, tinere, peşte de loc. Să nu-ţi închipui că am. Nu vezi că vin cu năvodul ud şi fără turma de dobitoace cu solzi?

Tr. Pe Polux, nu la peştii tăi mă gândesc eu, cât la nevoia de a vorbi cu tine.

Gr. Acum chiar că mă omori cu vorba, oricine ei fi!

Tr. N'am să te las, să pleci de aci. Stăi.

Gr. Ia seama la părueală. Ce-ţi e, secături, de mă tragi aşa îndărăt?

Tr. Ascultă.

Gr. Nu ascult. *Tr.* Şi totuş, pe Polux, o să m'asculţi la urmă.

Gr. Dece nu spui, ce vrei?

Tr. Ei, merită ceva ascultare, ce vreau eu să-ţi vorbesc.

Gr. Ai să vorbeşti, despre ce e vorba? *Tr.* Ia vezi, să nu fie cineva pe urma noastră.

Gr. E ceva, care mă priveşte pe mine?

Tr. Fireşte. Dar, pot eu afla la tine o judecată dreaptă?

Gr. Despre ce este vorba, ca, spune-o odată.

Tr. Voiu spune, taci, numai dacă şi tu îmi dai cuvântul tău că n'o să mă trădezi.

Gr. Iţi dau cuvântul, mi-l voiu ţine, oricine-i fi.

Tr. Ascultă.

Un furt am văzut pe cine-l săvârşia;
Cunoscusem pe stăpân, dela care se fura.
La urmă la hoţ chiar eu însumi mă duc
Şi-i spun învoeala, în felul următor:
„Furtul ăsta îl ştiu, la cine-a fost făcut.
Acum de vrei să-mi dai pe din două,
Arătare păgubaşului eu n'am să-i fac“.

---

1) *hanc rudentem*. *Rudens*, funie de năvod. Deunde şi numele piesei.

Acela răspunsul încă nu mi l-a dat.
Cât este drept din el să-mi dea? Pe din două, 960
Vreau să spui. *Gr.* Ba, pe Hercle şi mai mult.
Nu-ţi dă, se cade stăpânului să-i spui,
Cred. *Tr.* Ce spui aşa am să şi fac.
Acum cu gândul încoa să-mi fii: că toată povestea
Pe tine te priveşte. *Gr.* Săvârşitu-s'a ceva (1)?

Tr. (2). Sacul ăsta de piele, al cui este, îl ştiu de mult pe stăpân.

Gr. Ce vrei să spui?

Tr. Şi'n ce chip l-a fost pierdut.

Gr. Cum ştiu şi eu, în ce chip a fost găsit. Şi pe omul,
care l-a găsit, îl ştiu, cum şi pe stăpânul, care îl are acum. 965
Intru nimic, pe Polux, ce ştiu eu, nu te interesează mai
mult pe tine, decum m'ar interesa pe mine, ce ştii tu: Eu îl
ştiu pe acela, al cui el este acum, tu îl ştii pe acela, al cui
a fost mai nainte. Nimeni n'o să mi-l poată lua, să nu-ţi închipui că va fi altfel.

Tr. N'are să-l ia, dacă i-a veni stăpânul?

Gr. Stăpânul al ăstuia, ca s'o ştii, nu-i altul în afară de
mine, care l-am prins în pescuitul meu. 970

Tr. Nu glumeşti?

Gr. Ai să spui că, ce, peştele din mare este al meu? Pe
cari îi pescuesc, dacă cu adevărat i-am pescuit, ai mei sunt;
îi am ca ai mei, nimeni nu vine să-i ceară, ca pe un drept
al său, nimeni nu-şi cere partea sa. In piaţă, îi vând în văzul tuturor, cum mi-aş vinde robii mei. Marea este de bună
seamă un drept comun al tuturor (3). 975

Tr. La fel zic şi eu. Dece atunci, rogu-te şi sacul ăsta n'ar fi tot aşa de comun şi pentru mine? N'a fost el găsit în marea, care ne este comună?

---

1) Am păstrat, pecât a fost cu putinţă, ordinea cuvintelor din versul latin.

2) Recitativ. *(troch. septenarii)*, v. 963-1190.

3) *mare quidem commune certost omnibus.*

Gr. Eşti un obrasnic neruşinat[1]! Pentrucă, dacă ar fi drept ce spui tu, pescarii ar pieri cu toţii. Pedată ce şi-ar întinde şi ei peştii în piaţă, n'ar cumpăra nimeni, căci fiecare şi-ar 980
cere partea sa, spunând c'au fost pescuiţi în marea comună.

Tr. Ce spui, neruşinatule! Ai neobrăzarea chiar să asemui un sac de piele cu peştii? Crezi că este acelaş lucru?

Gr. Asta nu stă în mâna mea[2]: Când am aruncat plasa şi cârligele, orice s'a prins, îl trag afară. Tot ce-mi cade în plasă şi cârlige, al meu, numai al meu este. 985

Tr. Ba, pe Hercle, nu este, dacă de pildă ai prins un obiect oarecare făcut de mână omenească[3].

Gr. Philosoful de el[4]!

Tr. Dar tu, vrăjitorule, văzut-ai pescar să pescuească sac-peşte şi să-l aducă în for spre vânzare? Că ne-i fi pus aici stăpânire pe toate meseriile, aşacum vrei tu: Tu umbli să fii şi negustor de saci de piele şi pescar, nelegiuitule! De sunt, 990
vreau să mi-l arăţi şi mie, peştele ăsta sac; dacă nu, să nu te faci stăpân pe ce nu s'a născut în mare şi nici solzi nu are.

Gr. Ce, n'ai mai auzit până astăzi că există sac-peşte?

Tr. Ticălosule, nu există.

Gr. Ba, există, fireşte. Eu, care sunt pescar, o ştiu. Dar, se prinde rar; e un soiu de peşte, care vine foarte rar la uscat. 995

Tr. Vorbă de clacă! Nădăjdueşti c'o să mă poţi lega la gard, spânzuratule!

Gr. De ce culoare este acesta, de culoarea asta se prind şi puţinii, cari se prind: Sunt unii cu pielea roşie, dar mari[5]; alţii negri.

Tr. Ştiu. Pe Hercle, de nu-ţi iei seama, cred c'o să te

---

1) *Esne inpudenter inpudens?* — 2) *in manu non est mea.*

3) *uas.* — 4) *philosophe!* Asemeni discuţii suptile erau teme obişnuite în retorică. Sub influenţa retoricei greceşti, ele vor deveni teme favorite în învăţământul retoric la Roma, în epoca imperială. Seneca Tatăl ne-a lăsat un tratat foarte interesant, cu subiecte de acest fel, numit: *„Controverses et suasoriae"*.

5) Adică: sacul de piele (valiza codoşului). Un codex atribue lui Trachalio cuvintele: *De ce culoare este!* — Ceeace ar fi mai logic.

schimbi şi tu de douăori în sac de piele: Mai întâi o să ţi-se
înroşească pielea, apoi o să se facă din nou neagră 1). 1000

Gr. (aparte). Peste ce ticălos mai dădui eu astăzi!

Tr. Flecărim şi ziua trece! Ascultă, rogu-te, la a cărui judecată vrei tu să ne supunem?

Gr. La judecata săculeţului.

Tr. Aşa, ai? *Gr.* Chiar aşa. *Tr.* Eşti nebun! *Gr.* Salutare, înţeleptule Thales 2)!

Tr. Astăzi n'ai să-l iei, dacă nu dai un sechestru, ori un arbitru 3), prin judecata căruia să se deslege pricina.

Gr. Te întreb, au, eşti sănătos la cap? 1005

Tr. Sunt din cei cari am băut spânz 4).

Gr. Şi eu unul din cei apucaţi de furii 5). Aşa dar nici pomeneală să-l las din mâini.

Tr. Mai spune tu numai o singură vorbă şi-ţi şi reped pumnii în cap. Nu-i dai drumu, acum îţi storc din tine şi ultima picătură de sânge, cum aş stoarce un burete nou 6).

Gr. Atinge-mă: Te-aş asvârli la pământ, la fel cum obişnuesc 1010
cu peştele polip. Vrei bătaie?

Tr. La ce nevoie? Mai bine dă prada pe din două.

Gr. Din prada asta n'ai să te alegi decât cu bătaie 7). Nu-ţi mai răci gura de geaba. Eu mă duc de aci.

Tr. Dar şi eu cârmesc corabia, să nu poţi pleca. Stăi.

Gr. Ei fi tu la vârful corăbiei, dar cârmaciul tot eu sunt.
Dă drumul funiei, ticălosule. 1015

Tr. Ii dau, dar lasă săculeţul.

Gr. Pe Hercle, cu ce o să te alegi astăzi de aci, n'ai să

---

1) Aluzie la biciuirea robilor, a căror piele întâi se roşea, apoi se învineţea şi se înegrea de lovituri. — 2) Thales, din Milet renumit filosof şi socotit printre cei şapte înţelepţi.

3) *sequestrum aut arbitrum.* V. nota *Mercator,* dela v. 735.

4) *elleborosus sum.* Un om, care bea spânz, devenea nebun.

5) *ego cerritus.* Geniul rău care a urmărit pe Ceres şi i-a dat nebunia, *Cerus,* sub stăpânirea căruia steteau geniile rău făcătoare, ca *Manes, Lares, Lemures,* etc. V. *Menaechmi,* 890. — 6) *peniculus.* V. nota *Menaechmi,* v. 76. — 7) *nisei malum fruniscei.*

fii mai bogat, decum e un paiu [1]).

Tr. Cu încăpăţânarea în a tăgădui, n'ai să-mi poţi face dovada, dacă nu mi-se face parte şi mie, ori nu mergem la un arbitru, sau nu-l încredinţăm unui sechestru.

Gr. Pe care eu l-am scos din mare. —

Tr. Da, pecând eu te urmăream depe ţărm.

Gr. Cu truda, munca, plasa şi luntrea mea? 1020

Tr. Au, de-a fi să vină acum stăpânul, al cărui este, eu care te urmăream din depărtare, cum ţi-l însuşeai, aş fi eu socotit mai puţin hoţ decât tine?

Gr. De loc.

Tr. Stăi, bàtutule la spete: După care socoteală părtaş cu tine nu sunt, dar hoţ sunt? Fă-mă deci s'o ştiu şi eu dela tine.

Gr. Nu ştiu şi nici nu cunosc legile astea ale voastre dela oraş, afară de faptul că spun, precum că este al meu. 1025

Tr. Şi eu spun acelaş lucru, precum că este al meu.

Gr. Stăi, am şi găsit, ce fel să nu fii nici hoţ, nici părtaş.

Tr. Cum?

Gr. Dă-mi pace, să pot pleca eu de aici, iar tu să-ţi vezi în tăcere de drumul tău. Nici tu să nu mă arăţi cu degetul la nimeni, cum nici eu n'am să te vorbesc la nimeni. Tu să taci, eu vorbă n'am să scot: Asta-i deslegarea cea mai bună şi cea mai dreaptă.

Tr. Vrei să ajungem la o învoeală?

Gr. Decând ţi-o tot propun eu pe-a mea: Să te duci, să-mi 1030
laşi funia, să nu-mi mai baţi capul!

Tr. Stai, până îţi spun învoeala.

Gr. Să piei din faţa mea acum, asta e ce te rog, pe Hercle!

Tr. Cunoşti tu pe cineva prin părţile astea?

Gr. Fireşte, pe vecinii mei.

Tr. Unde locueşti tu, aici?

Gr. Colo, departe de aci, unde se sfârşeşte câmpia [2]).

---

1) *ramenta. Ramenta*, arh. p. *ramentum* = un lucru de nimic. Ideia e aceasta: „N'ai să te alegi cu nimic, pentrucă nu-ţi dau“.

2) *porro illic longe usque in campis ultumis.*

Tr. Vrei ca cel, care locueşte în casa asta, să ne fie ju-
decătorul pricinei? 1035

Gr. Dă puţin drumu la funie, să mă pot da aci deoparte, să mă chibzuesc în mine însumi.

Tr. Bine.

Gr. (aparte). De minune! Sunt mântuit! Prada asta este a-
cum deapururi a mea. Asta mă pofteşte la stăpânul meu, să
ne fie arbitru, sub acoperişul casei noastre: In ruptu capului,
pe Hercle, n'o să hotărască el în folosul altuia nici cât o lăs-
caie din avutul alor săi. Asta habar n'are, ce fel de învoeală
şi-a ales-o el singur. Am să merg la arbitru. 1040

Tr. Ei bine?

Gr. Deşi sunt bine încredinţat că este un drept al meu, fie şi aşa, cum vrei tu, decât să mă iau la bătaie cu tine.

Tr. Acum îmi placi.

Gr. Deşi mă duci la un arbitru necunoscut, însă, dacă se va purta în credinţă, cu toate că îmi este necunoscut, îmi va fi caşi cunoscut: dacă nu, deşi cunoscut, îmi va fi, caşicum nu l-aş fi cunoscut decând lumea [1]).

Daemones. Gripvs. Trachalio.
Palaestra. Ampelisca.

Da. (ieşind din casă cu cele două femei). Serios vorbind, pe Po- 1045
lux, fetele mele, deşi mi-e aminte, să vă împlinesc voinţa, mă
tem, ca nu cumva, din pricina voastră, să nu mă dea pe uşe
afară soţia, care ar putea spune că mi-am adus ibovnice sub
ochii ei, în casă. Mai bine să vă refugiaţi la altar mai degrabă
voi, decât eu.

Pa. Nenorocitele de noi, suntem pierdute!

Da. De scăpat, am să vă scap eu, teamă să n'aveţi.
(către robi). Dar voi, la ce bun să le mai însoţiţi afară? 1050

---

1) Joc de cuvinte asupra cuv. *ignotus, notus.* Ideia e aceasta: Dacă arbitrul (Daemones, pe care G. se face că nu-l cunoaşte), pe care nu-l cunoaşte, îi va da dreptate, îi va fi prieten; dacă nu, deşi îi e un cunoscut, îl va socoti ca pe un străin.

Odată ce sunt eu aci, rău nimeni n'o să le mai facă. Duceţi-vă acum, amândoi, în casă. Apărători, vă ridic strejuirea [1].

Gr. O, stăpâne, fii salutat. *Da.* Salutare, Gripus. Ce veşti?
Tr. Al tău e robul ăsta?
Gr. Nu-mi e ruşine. *Tr.* N'am treabă cu tine. *Gr.* Atunci,
cară-te de aci. *Tr.* Rogu-te, răspunde-mi,
bătrânule. Al tău e robul ăsta [2]?
Da. Al meu. *Tr.* Ei, de minune, fiindcă
este al tău [3].
Te salut şi eu. *Da.* Şi eu pe tine. Au, nu-mi eşti tu acela,
care mai adineaori o porniseşi de aci, să-ţi cauţi stăpânul?
Tr. Eu sunt acela. *Da.* Şi acum,
ce vrei?
Tr. Şi, zii, al tău e robul ăsta? *Da.* Al meu *Tr.* Ce spui,
e minunat, fiindcă este al tău.
Da. Ce este?
Tr. Ala e un nelegiuit.
Da. Ce ţi-a făcut nelegiuitul ăsta?
Tr. E bun să i-se sfărâme picioarele.
Da. Ce este? Care-i pricina, de vă sfădiţi acum între voi?
Tr. Să-ţi spun.
Gr. Ba, eu să spun.
Tr. Eu, pare-mi-se, că sunt cel cu pricina.
Gr. Dacă ai avea
puţină ruşine, te-ai cărăbăni de aici, cu pricina ta cu tot [4].
Da. Gripus, ia aminte şi taci.
Gr. El să aibă mai întâi cuvântul?
Da. Ascultă. (către Tr.). Vorbeşte tu. *Gr.* Unuia străin să-i
dai înaintea alui tău rândul la vorbă?
Tr. Cum nu se poate stăpâni! Şi aşa, precum spuneam,
codoşul acela, pe care mai adineaori l-ai dat afară din templu, ăsta îi are sacul de drum, iată-l.
Gr. Nu am.

---

1) *ex praesidio praesides.* — 2) *tuost.* — 3) *quando tuost.*
4) *rem facesso..... hinc facesso.* Joc de cuvinte.

Tr. Tăgădueşti, ce văd cu ochii? *Gr.* Dar, ce bine-ar fi
să nu mai vezi!

Am, nu am, ce te priveşte pe tine, ce fac eu?

Tr. Ce fel îl ai, pe drept, ori pe nedrept, asta-i vorba!

Gr. Dacă nu l-aş fi pescuit eu, n'aş zice nu, să mă ţintueşti pe cruce. De vreme ce mi-a căzut în plasa mea, în mare, dece ar fi mai de grabă al tău decât al meu?

Tr. Băsneşte. Lucrul este aşa, cum îl spun eu.

Gr. Ce spui tu?

Tr. (către Daemones). Ca să poată vorbi cel care are cuvântul mai întâi, ca om de seamă ce este[1]. Stăpâneşte-l, dacă ţi-e robul tău.

Gr. Ce? Vrei să-mi facă acelaş lucru, pe care stăpâne-tău obişnueşte, să-ţi facă ţie? Dacă acela obişnueşte să-ţi pună botniţa la gură, la noi, al nostru nu are obiceiul acesta.

Da. Cu vorba aceea de adineaori, a învins. (către Trachalio). Acum ce vrei? Spune-mi.

Tr. Să fim înţeleşi, că eu nici parte nu cer pentru mine de aci, din săculeţul ăsta şi nici n'am spus cumva astăzi, precum c'ar fi al meu; însă, în el se află o cutioară a acestei femei, despre care îţi pomenii mai adineaori c'a fost femeie liberă.

Da. Poate, vrei să spui de aceea, despre care ziceai mai adineaori că este o concetăţeană de-a mea?

Tr. Chiar aşa. Şi jucăriile, pe care ea le-a purtat odinioară, ca mică copilă, sunt aci, în cutioara asta, care se află aci, în săculeţ. Pentru el, acestea nu-i sunt de niciun folos, pecând ei, nenorocita de ea, i-ar aduce mântuirea, de-a fi să i-se dea, să-şi caute cu ele părinţii.

Da. Am să-l fac să le dea. Taci.

Gr. Pe Hercle, nici pomeneală c'am să i-le dau.

Tr. Nu cer altceva decât cutioara şi jucăriile.

---

1) *Quod primarius uir dicat. Primarius* are două înţelesuri: În procedură: Cel care vorbeşte cel dântâi (acuzatorul); şi ca stare socială: Omul de primul rang.

Gr. Dar, de-or fi de aur? *Tr.* Tu, ce te priveşte? Aurul ţi-se va cântări cu aur, argintul cu argint cântări-vom.

Gr. Arată-mi aurul să-l văd; la urmă ţi-oiu arăta şi eu cutia.

Da. Păzeşte-ţi pielea şi taci. (către Trachalio). Tu, spune mai departe, precum începuseşi să spui.

Tr. Un singur lucru te rog fierbine, să ai îndurare de fe- 1090
meia asta, dacă cu adevărat acesta este săculeţul de piele al
codoşului, aşacum îl bănuesc eu. Lucru sigur nu pot spune;
spun şi eu ce cred.

Gr. Il vezi? Ticălosul, se dă singur de gol!

Tr. Dă-mi pace, să vorbesc, precum am început. (către Dae-
mones). Dacă sacul este al ticălosului acela, despre care po-
menii, atunci femeile acestea l-ar putea recunoaşte: Spune-i 1095
să-l arate lor.

Gr. Ce spui, să-l arăt?

Da. Nu spune un lucru nedrept, Gripus, să le fie arătat sacul.

Gr. Ba, pe Hercle, cât se poate de nedrept[1].

Da. Dece? *Gr.* Pentrucă, dacă am să-l arăt, pedată, fără îndoeală, c'au să şi spună că-l cunosc.

Tr. Ticălos om! Cum eşti tu, îi crezi pe toţi că sunt la fel, meşteri în jurăminte strâmbe?

Gr. Toate astea le îndur eu uşor, câtă vreme stăpânul e 1100
aci, de partea mea[2].

Tr. De stat, stă el acum de partea ta, însă de aici, dela mine, vor ieşi dovezile.

Da. Gripus, linişteşte-te. (către Trachalio). Tu, lămureşte-te, în două cuvinte, ce ceri.

Tr. Am spus-o lămurit; însă, dacă n'ai înţeles în destul,
voiu spune din nou. Astea, amândouă, aşacum o spusei mai
adineaori, trebue să fie libere: Asta a fost răpită la Athena, 1105
copilă mică fiind.

Gr. Spune-mi, ce are aface cu sacul, de sunt ele libere, sau nu?

---

[1] insignite inique. — [2] hinc a me sentiat.

Tr. Vrei să ţi-le spun iarăş pe toate, dela cap, ticălosule, ca să treacă ziua?

Da. Lasă la o parte vorbele rele şi lămureşte-mă, ce te întreb eu.

Tr. Aci, în sacul ăsta, trebue să fie o cutie de trestie împletită 1),
în care sunt lucruri, cu care ea ar putea să-şi gă- 1110
sească părinţii. Cu ele ea a dispărut din Athena, pecând erà copilă, dupăcum spusei mai nainte.

Gr. Juppiter şi toţi zeii să te piardă! Ce spui, vrăjitorule? Ce, astea sunt mute, să nu poată povesti şi ele, ce le doare?

Tr. De aceea tac ele, pentrucă femeia, care tace, e totdeauna mai de ispravă decât aceea, care vorbeşte 2).

Gr. Atunci, pe Polux, după vorba ta, tu nu-mi eşti nici băr-
bat, nici femeie. 1115

Tr. Dece?

Gr. Pentrucă tu, de-i vorbi, ori de-i tăcea, n'ai să fii niciodată om de ispravă. (către Daemones). Rogu-te, o să-mi fie şi mie pe ziua de azi îngăduit să vorbesc?

Da. O vorbă numai de ai să mai scoţi şi-ţi şi retez capul!

Tr. Dupăcum începusem să spun, bătrânule, cutia aceea,
te rog, să-i porunceşti, ca el să le-o dea lor. Pentru ea, dacă 1120
vrea pentru sine o plată oarecare, i se va da: Altceva, orice
va mai fi acolo înăuntru, să şi-le aibă pentru sine.

Gr. In sfârşit acum spui asta, fiindcă vezi că dreptatea este de partea mea: Mai adineaori cereai o parte pe din două.

Tr. Ba, o mai cer şi acum.

Gr. Am văzut eu oameni, cari umblă după şoimi, chiar atunci, când nu-i pot prinde 3).

Da. Nu-i chip să te fac, să-ţi ţii gura şi făr'de bătaie?

Gr. Dacă tace ăsta, am să tac şi eu; vorbeşte el, lasă- 1125
mă, să-mi vorbesc şi eu partea mea.

Da. Dă-mi mie puţin sacul ăsta, Gripus.

Gr. Ţie ţi l-oiu încredinţa.

---

1) *cistellam caudeam.* — 2) *tacita bonast mulier semper quam loquens.* — 3) Noi am zice: *Tocmesc pielea ursului şi ursu în pădure.*

Insă, de n'o să fie nimic din al ăstora, să mi-l dai înapoi.
Da. O să ți-se dea. *Gr.* Ține-l.

Da. Auzi acum, Palaestra și tu Ampelisca, ce spun eu acum.
Este acesta sacul, în care spuneai că se află cutia ta? 1130
Pa. Acesta este.

Gr. Pe Hercle, m'am dus, nenorocitul! Mai nainte chiar să
se fi uitat bine la el, pedată și spuse că el este!

Pa. Lucrul acesta am să ți-l lămuresc pe deplin. Aci, în
sacul acesta, trebue să fie o cutie de trestie împletită. Orice
se află înăuntru, am să ți-l numesc pe fiecare pe numele său.
Tu n'ai să-mi arăți nimic. De am să spun neadevăruri, paguba 1135
a mea să fie și atunci al vostru va să fie orice s'ar afla
aci înăuntru. Dar, de vor fi adevărate, atunci, te rog fierbinte,
să-mi fie înapoiate lucrurile mele.

Da. Imi placi. Te rogi de-un lucru drept, după părerea mea.

Gr. Și după a mea, de un lucru nedrept, pe Hercle. Dar
dacă asta o fi o vrăjitoare [1]), ori vreo inspirată a zeilor [2]) și
va spune adevărat tot ce se află, aci, înăuntru? Cu vrăjitoria
ei să-mi ia ea lucrurile?

Da. Nu va lua, dacă nu va spune adevărul. Cu vrăjitoria 1140
n'o să poată face nimic. Desleagă deci sacul, să știu și eu
odată, ce-i adevărat din toate astea.

Gr. Lovitura i-a răușit [3])! Sacul e deslegat.
Da. Deschide-l. Văd o cutie. Asta este?

Pa. Asta este. O, scumpi părinți, aci vă port eu închiși;
aci mi-am pus eu norocul și nădejdea, să vă pot cunoaște! 1145

Gr. Atunci, pe Hercle, mâniați, se vede că sunt zeii pe
tine,oricine ei fi tu, de te-ai apucat, să-ți vâri părinții într'un
loc așa de strâmt!

Da. Gripus, dă-te încoa. E afacerea ta. Tu, copilă, de acolo,
de departe, să spui ce este înăuntru și cum sunt, să le amin-

---

1) *superstitiosa.* Este aceea, care se ocupă cu cultul morților și care, prin ajutorul lor, se încearcă a dovedi lucrurile ascunse. — 2) *hariola.*

3) *Hoc habet.* Metaforă din lumea gladiatorilor. Atunci când un gladiator este rănit, adversarul său îi spune: *hoc habet,* adică: *a primit lovitura, este rănit.*

teşti pe toate. Dacă, pe Hercle, ai să te greşeşti cât de puţin, 1160
oricât ai mai încerca în urmă, să revii pe calea adevărată, va fi încercare zadarnică, femeie.

Gr. Aşa şi cere buna dreptate.

Tr. Pe Polux, nu-i vorba de tine, pentrucă tu n'ai nimic de-a împărţit cu buna dreptate.

Da. Vorbeşte acuma, copilă. Gripus, fii cu luare aminte şi taci.

Pa. Sunt jucării de copil.

Da. Iată-le, le văd [1].

Gr. Iată-mă biruit dela începutul bătăliei! Stăi, să nu cumva să le arăţi.

Da. Cum sunt? Spune-le la rând. 1155

Pa. Mai intâi o săbioară de aur, cu litere pe ea.

Da. Spune atunci, pe săbioara asta, ce litere stau scrise?

Pa. Numele părintelui meu. Apoi, alături, o mică secure [2] cu două tăişuri, la fel de aur, cu litere pe ea: Aci, pe secure e numele maicii mele.

Da. Stăi. Spune, pe săbioară, care este numele părintesc?

Pa. Daemones. 1160

Da. O, zei nemuritori, nădejdile mele unde îmi sunteţi?

Gr. Dar ale mele, pe Polux!

Tr. Rogu-te, urmează mai departe, fără oprire.

Gr. Domol, sau, de nu, duceţi-vă de vă spânzuraţi!

Da. Spune numele mamei tale, care este pe secure.

Pa. Daedalis.

Da. Zeii se milostivesc, să mă mântue!

Gr. Şi pe mine, să mă piardă!

Da. Gripus, să ştii că asta e chiar fata mea.

Gr. Despre partea mea, să fie sănătoasă! 1165
(către Trachalio). Pe tine să te piardă toţi zeii, că mă văzuşi astăzi cu ochii tăi, cum şi pe mine, la fel, bătutul de Dumnezeu, că nu iscodi de o sută de ori, să nu mă pândească careva,

---

[1] *sunt crepundia... ecca uideo.* Despre jucăriile acestea, v. şi nota, *Captivi*, v. 1000. — [2] *securicula.*

mai nainte să mă fi apucat, să trag năvodul afară din mare!

Pa. Apoi o mică seceră de argint şi două mâinişoare strâns unite şi o purceluşe [1]. —

Gr. Mai bine spânzură-te cu purceluşa şi purceii ei [2]!

Pa. Şi o bilă de aur [3], pe care tata mi-a dat-o de ziua mea de naştere.

Da. (aparte). Ea este; nu mai încape îndoeală! A mă stăpâni, să n'o îmbrăţişez, nu pot. (tare). Fiica mea, fii salutată! Eu sunt acel părinte, care te-am născut. Eu sunt Daemones şi maică-ta, Daedalis, iată-o aci, înăuntru.

Pa. Fii salutat, tată dragă, cel nesperat!

Da. Fii salutată. Cu câtă bucurie mi-te îmbrăţişez!

Tr. Plăcut lucru este, când a voastră credinţă vi-se răsplăteşte cu fericirea deacum!

Da. Ţine, du înăuntru, rogu-te, sacul ăsta, aide, Trachalio.

Tr. Iată norocul lui Gripus! Că afacerea asta ţi-a ieşit pe dos, mă bucur, Gripus.

Da. Aide, să mergem, scumpă copilă, la maică-ta, care va putea să deslușească mai bine lucrurile, prin dovezi neîndoelnice. Ea doar te-a alintat mai mult pe braţe şi ţi-a cunoaşte mai bine anumite semne. —

Pa. Să mergem înăuntru cu toţii, pentrucă cu toţii suntem părtaşi la întâmplare [4]. Urmează-mă, Ampelisca.

Am. Când zeii te iubesc, bucuria mi-e nespusă. (ies).

Gr. Nu sunt eu un bătut de Dumnezeu, că n'avusei azi de lucru, să pescuesc sacul acela? Şi, dacă îl pescuii, dece nu-l ascunsei undeva, în pământ? Pe Polux, cam bănueam eu c'o să-mi fie cu bucluc prada, că prea îmi venise norocul pe-o vreme aşa de buclucaşe. Pe Polux, pare-mi-se, să fie acolo aur şi argint, cu nemiluita.

Nu-mi rămâne altceva mai bun de făcut decât să mă duc

---

1) *sicilicula argentea, conexae maniculae et sucula.* — 2) *cum porculis.* S'a căutat a se da interpretări savante, însă inutile. V. P. Commelin, op. cit. pag. 176. — 3) *bulla aurea,* care se purta atârnată la gât. Se socotea un talisman împotriva spiritelor rele.

4) *quando operam promiscam damus.*

de aci înăuntru şi nevăzut de nimeni să-mi pun ştreangul de
gât, cel puţin până mi-se duce pustia asta de supărare. 1190

Daemones[1]).

O, zei nemuritori! Cine-i mai fericit decât mine, care mi-am
găsit copila, când nici nu mă gândeam! Când zeii şi-au pus
în gând să facă bine unui om, găsesc ei într'un chip oarecare
prilejul, să le împlinească drept credincioşilor dorinţa! La fel
cu mine astăzi, care, nici n'am nădăjduit şi nici n'am crezut şi 1195
totuş mi-am găsit copila din chiar negândite. Şi pe care am s'o
mărit după un tânăr de neam mare, un Athenian înrudit cu mine.

Vreau acum să-l chem încoa la mine cât de în grabă şi
întru aceea am spus robului său să vină încoa afară, să se
ducă în for. Mă miră însă că n'a ieşit încă afară. Să mă duc, 1200
cred, spre uşe.

Ce-mi zăresc ochii? Nevasta îşi ţine fata îmbrăţişată de gât. Prea nesocotită şi din cale afară de plicticoasă mai e şi iubirea asta de mamă!

Daemones. Trachalio.

Da.[2]). (vorbind soţiei din uşe). Ci, ca, mai pune odată cruce 1205
la sărutări, nevastă! Mai bine te-ai îngriji, să pot aduce, când
am să mă întorc acasă, mulţumiri zeilor Lari ai casei noastre[3]), că ne măriră familia noastră. Avem doar în casă miei
şi porci, de adus jertfă[4]). Dar, pe Trachalio ăsta dece mi-l
întârziaţi, femei? Iată-l, îmi iese chiar la timp afară!

Tr. (către Palaestra din casă). Oriunde va fi, am să scormo-
nesc totul şi am să ţi-l aduc cu mine pe Plesidippus. 1210

---

1) Diverbium *(iambi senarii)* v. 1191-1204.

2) Recitativ *(troch. septenarii)*, v. 1205-1216.

3) *adorna ut rem diuinam faciam.* Când cineva se înapoia cu bine dintr'o călătorie, ori se întâmpla vreun eveniment fericit — cum e în cazul de faţă — se aduceau mulţumiri zeilor, prin sacrificiu. (V. *Aulularia*, v. 386). — 4) *Sunt domi agni et porci sacres.* Animale de sacrificiu, care, ori se cumpărau din piaţă *(Menaechmi*, 290) ori se găseau la casa omului,

Da. Să-i vorbeşti, cum s'au petrecut lucrurile cu găsirea fetei mele. Roagă-l, să-şi lase la o parte celelalte treburi şi să vină încoa.

Tr. Bine[1].

Da. Să-i spui că fata o să-i fie dată de soţie.

Tr. Bine.

Da. Şi că i-am fost cunoscut pe tată-său şi că îi sunt neam.

Tr. Bine.

Da. Dar, grăbeşte-te.

Tr. Bine.

Da. Vezi, să-mi fii degrabă aici, să putem îngriji de masă. 1215

Tr. Bine.

Da. Mereu bine?

Tr. Bine. Dar, ştii ce te rog eu? Să nu-ţi uiţi de ce mi-ai făgăduit, să fiu slobod astăzi.

Da. Bine.

Tr. Vezi, să înduplеci pe Plesidippus, să mă desrobească.

Da. Bine.

Tr. Şi fiică-ta să-l roage[2]. Ea mai uşor va isbuti.

Da. Bine.

Tr. Şi ca Ampelisca să se mărite cu mine, de am să mă văd slobozit din robie. 1220

Da. Bine.

Tr. Să pot vedea şi eu că n'am făcut binele în pustiu.

Da. Bine.

Tr. Mereu bine?

Da. Bine: Cu vorba asta mă plătii şi eu de tine. Dar grăbeşte-te să te duci în oraş şi să-mi fii încoa degrabă înapoi[3].

Tr. Bine. Acum am să şi fiu aci. Tu, în vremea asta, îngrijeşte-te de cele ce au să trebuească. (iese).

Da. Bine. Hercules să-l nefericească pentru obrăsnicia asta 1225 a lui. La orice spuneam, aşa îmi împuia urechile cu acel „bine" al său!

---

[1] *Licet,* care se repetă de 16 ori, caşi *censeo,* în scena ultimă. V, nota, v. 1270. — [2] *facito oret.* — [3] *recipe te huc rursum.*

Gripvs. Daemones [1]).

Gr. Aş putea chiar acum să-ţi vorbesc, Daemones?

Da. Despre ce e vorba, Gripus?

Gr. Despre sacul acela. Dacă eşti deştept, fii om deştept
şi păstrează pentru tine darul, cu care te dăruesc zeii. 1230

Da. Drept este ca eu să spun, precum că este al meu un lucru, care este al altuia?

Gr. Pe care l-am găsit eu în apa mării?

Da. Cu atât mai bine pentru cel care l-a pierdut. Intru nimic nu se cade să fie sacul al tău.

Gr. De asta, vezi, eşti tu sărac, pentrucă prea eşti cu sfânta credinţă în suflet [2]).

Da. O, Gripus, Gripus, în viaţa omului sunt atâtea curse, 1235
în care el cade cu vicleşug! Pe Polux, în ele ţi-se pun mai
totdeauna momeli, şi, dacă tu le doreşti cu lăcomie, lăcomia
te face să cazi în cursă. Insă acela, care se ştie feri cu chibzueală,
pricepere şi iscusinţă, se poate folosi vreme mai îndelungată 1240
de un lucru, pe care l-a dobândit în mod cinstit.
Prada asta o să ne fie smulsă [3]), cum te văd şi mă vezi, pentru
ca să ne fie astfel mai mare câştigul, decum ne-a fost, când
ai găsit-o. Eu, să pot eu dosi un lucru, pe care să-l ştiu că
mi-a fost adus ca al altuia? Treaba asta în ruptul capului
n'are s'o facă Daemones al nostru. A te şti păzi întruna, să 1245
nu-ţi încarci singur conştiinţa cu o faptă rea, aceasta este însuşirea
cea mai de căpetenie a omului înţelept [4]). Eu unul niciodată
nu am câştigul în vedere.

Gr. Mi s'a întâmplat şi mie să văd la teatru actori, înşirând
la vorbe înţelepte, în felul alor tale şi pentru care erau
aplaudaţi, fiindcă puneau sub ochii poporului acele moravuri 1250
înţelepte: Dar mai apoi, când după aceea fiecare se duceau
pela casele lor, niciunul nu se ţinea de învaţămintele, aşacum

---

1) Diverbium *(iambi senarii)*, v. 1227-1264.

2) *nimi' sancte piu's.* — 3) *praeda praedatum irier.*

4) — *semper cauere hoc sapientis aequissumumst,*
ne conscii sint ipsi maleficiis suis.

li se propăvăduise [1].

Da. Mergi înăuntru, nu mă plictisi, ţine-ţi gura. Eu n'am
să-ţi dau nimic, să nu-ţi închipui cine ştie ce. 1255

Gr. Dar şi eu mă rog la zei, ca orice se găseşte în sacul acela, de-a fi aur, ori argint, să se facă numai cenuşe [2]. (iese).

Da. Iată ce va să zică să ne folosim de robi ticăloşi. Pentrucă, dacă un altul ar fi dat peste un rob ca acela şi unul
şi altul s'ar fi făcut părtaşi la furt. Inchipuindu-şi c'au dat 1260
peste o pradă, ar fi căzut el însuş pradă, pentrucă o pradă aduce după sine o altă pradă [3].

Acum, am să mă duc de aci înăuntru şi am să aduc jertfă zeilor; apoi am să dau poruncă, să ni-se pregătească în grabă cina.

Plesidippvs. Trachalio [4].

Pl. Toate astea povesteşte-mi-le din nou, sufletul meu, Tra- 1265
chalio dragă, desrobitul meu, sau mai bine, patronul meu, ba chiar părintele meu! Găsitu-şi-a Palaestra pe tatăl şi pe maică-sa?

Tr. Găsit.

Pl. Şi este neam cu mine?

Tr. Imi închipui [5].

Pl. Şi o să se mărite cu mine?

Tr. Bănuesc.

Pl. Crezi c'o să-mi fie dată astăzi în căsătorie, rogu-te?

Tr. Cred [6].

---

[1] Acum D. apare un altul. Numai este omul aspru, lipsit de omenie (v. 81-83), ori uşuratec, ca unul pe care îl bănuea mătuşa (v. 895-896).

[2] *omne id ut fiat cinis.*

[3] *praeda ipsus esset, praeda praedam duceret.*

[4] Recitativ. Toată aceasta parte, pânăla sfârşit e un *recitativ*, cu o singură întrerupere de 19 versuri, v. 1339-1356. Metrul este *trochaici sept.* *şi iambi sept.* V. 1265-1338, 1357-sfârşit.

[5] *opino* (p. *opinor*). — [6] *censeo.* Caşi *licet* amintit şi acest cuvânt se repetă într'una. Exemple şi aiurea: *Quin (Casina,* 599), *abei (abi, Mercator,* 749), *modo, neque, sume (Poenulus,* 428, 432, 1351), *i modo (Tri-*

Pl. Ce? Trebue să felicit pe tată-său, că şi-a găsit fata?
Tr. Cred.
Pl. Dar pe maică-sa?
Tr. Cred.
Pl. Aşa dar ce părere ai?
Tr. Ce mă întrebi, aceea sunt de părere.
Pl. Spune-mi deci, cât de mare ţi-e preţuirea?
Tr. Eu? Preţuesc.
Pl. Vezi-mă aci, ca să sfârşeşti odată cu preţuirea ta[1].
Tr. Preţuesc.
Pl. Dar, dacă aş alerga?
Tr. Preţuesc.
Pl. Sau aşa domol, mai bine?
Tr. Preţuesc.
Pl. Şi la sosire să-i dau ei chiar bună ziua?
Tr. Preţuesc.
Pl. Şi lui tată-său?
Tr. Preţuesc.
Pl. Şi la urmă maică-sei?
Tr. Preţuesc.
Pl. Apoi, după aceea? La sosire e bine să îmbrăţişez pe tată-său?
Tr. Nu preţuesc.
Pl. Dar pe maică-sa?
Tr. Nu preţuesc.
Pl. Dar pe fată însăş?
Tr. Nu preţuesc.
Pl. M'am nefericit! Şi-a închis censorul registrele[2]. Acum

---

nummus, 584). V. nota *Casina*, v. 600. — Aci e un joc de cuvinte asupra celor doua înţelesuri ale verbului *censeo: Sunt de părere* şi *preţuesc*.

[1] *adsum equidem, ne censionem semper facias. Censio* este preţuirea, pe care o face censorul la recensământul cavalerilor. Alte ediţii dau: *At sume quidem,.... Dar, licitează şi tu* (P. Commelin, op. cit.).

[2] *dilectum dimisit. Dilectum* (p. *delectum)* erà alegerea cavalerilor prin recrutare. Când trecerea în revistă erà terminată, nu mai erà nimeni admis. O scena care ar fi putut fi interesantă, prin expansiunea

nu mai face preţuirea, când eu vreau.

Tr. Sănătos nu eşti. Urmează-mă. 1280

Pl. Du-mă, patroane dragă, unde vrei. —

ACTVL AL V-lea.

Labrax.

Ce muritor este mai nenorocit decât mine, care să-şi ducă astăzi mai rău viaţa? Plesidippus mă osândi acum în faţa judecătorilor [1]. Palaestra îi fù adjudecată acuma lui. Sunt pierdut! Cred şi eu că codoşii s'au fost născuţi din Bucurie însăş, aşa se bucură toată lumea, de dă vreo nenorocire peste vreun codoş [2]. 1285

Acum mă duc aci, în templul lui Venus, să-mi văd de cealaltă, care mi-a rămas. Cel puţin s'o iau pe ea cu mine, din atâtea bogăţii, care mi-au mai rămas.

Gripvs. Labrax.

Gr. (vorbind spre cei din casă, fara a vedea pe Labrax). Nu, pe Polux, până'n seară n'o să mai vedeţi pe Gripus în viaţă, dacă nu mi-se dă săculeţul.

La. Sunt pierdut! De câteori aud vorbindu-se de săculeţ, e caşicum m'ar lovi cineva cu paru la inimă [3]. 1290

Gr. Ticălosul ăla de aci e liber, iar eu, care prinsei, în mare, în năvod, săculeţul şi-l scosei afară, mie nu vreţi să-mi daţi nimic?

La. O, zei nemuritori! Vorbele ăstuia îmi făcură să mi-se ciulească urechile.

---

lui Pl. de a-şi fi regasit iubita, este scoborita la o bufonerie, cu scopul de a face publicul sa rida. Intr'o scenă identică, este mult superior Chaerea al lui Terentius (*Eunuchus*). Compara: *Diniarchus*, în *Trucul.* 699-710.

1) *ad recuperatores. Recuperatores*, caşi *arbitri* şi *iudices*, erau cetăţeni de seamă delegaţi de judecător, să judece, în locul său, anumite pricini. V. nota *Bacchides*, v. 270, *Mercator*, v. 735.

2) *ex Gaudio procreatos.* Ideia e aceasta: Codoşii fiind socotiţi copiii Bucuriei şi când dă vreo nenorocire peste ei, împraştie bucurie în jurul lor, de se bucură toată lumea. — 3) *quasi palo pectus tundat.*

Gr. Pe Hercle, o să scriu şi eu undeva cu litere de un cot ¹) : Cine a pierdut un săculeţ, plin cu aur şi argint, să vină la Gripus. Şi nici voi n'o să-l luaţi, aşacum v'aţi pus în gând să faceţi. 1295

La. Pe Hercle, omul acela îl ştie pe cel, care are săculeţul meu, după câte se pare. Să mă duc într'acolo, spre el. O, zei, rogu-vă, veniţi-mi într'ajutor!

Gr. Dece mă chemi înăuntru? Asta vreau s'o şterg aci, dinaintea uşii. Pentrucă de bună seamă, pe Polux, pare să fie făcută din rugină, iar nicidecum din fier, aşa se roşeşte şi se 1300 subţiază, cu cât o frec mai mult. Pentrucă frigarea asta e chiar boală curată, aşa mi-se fărămiţeşte în mână ²).

La. Tinere, te salut.

Gr. Zeii să te iubească, cu capul ăsta al tău netuns ³).

La. Ce-mi lucrezi?

Gr. Ia, mă necăjesc c'o frigare! *La.* Cu sănătatea, cum stai?

Gr. Dar tu? Au, eşti cumva medic?

La. Ba, pe Polux, sunt medicus, cu o literă mai puţin. 1305

Gr. Atunci, tu, eşti mendicus ⁴).

La. M'atinseşi cu acu ⁵).

Gr. Se şi vede după mutra-ţi. Dar, ce-ţi e?

La. In noaptea, ce fuse, ni s'a înecat corabia în mare şi am pierdut, nenorocitul, tot ce erà înăuntru.

Gr. Ce ai pierdut?

La. Un săculeţ de piele cu mult aur şi argint.

Gr. Iţi mai aminteşti cât erà în sacul, care ţi-a pierit? 1310

La. La ce bun, ce a pierit? *Gr.* Totuş — *La.* Lasă asta, şi să vorbim de altceva.

---

1) *cubitum longis litteris signabo.* A striga o vânzare: *conclamari auctionem* (*Men.* 1156). De regulă, strigările le făceau pristavii (*praecones* (*Asin.* 4, *Poen.* 11).

2) *uerum consenescit* (*uerum* p. *ueru*). *Consenescit* = mi-se îmbătrâneşte, slăbeşte. — 3) *inraso capite.* L. avea parul mare, frezat. V. v. 125.

4) *Medicus* (medic), *mendicus* (cerşetor). Joc de cuvinte greu de redat. In l. franceză, *médecin* şi *mendiant.* E mai răuşit.

5) *tetigisti acu; Mă înţepaşi cu acu.* (Mă atinseşi, unde ma doare).

Gr. Dar, dacă am să-l ştiu pe cel, care l-a găsit? Vreau să aflu dela tine probele.

La. Opt sute nummus de aur erau vârîţi într'o pungă, apoi o sută mine Philippice [1]), într'o pungoace de piele, puşi deoparte [2]).

Gr. (aparte). Pe Hercle, ce mai pradă! Cu ce bună răsplată am să m'aleg! Zeii mai ştiu de grije la oameni: Am să ies de aci cu o frumoasă pradă [3]). Fără îndoeală, sacul este al acestuia. (tare). Urmează mai departe cu spusa.

La. Un talant de argint, din cei mari [4]), se află într'o pungă mică; apoi vase şi cupe de vin: sinus, cantharus, epichysis, gaulus, cyathus [5]).

Gr. Bravo! Chiar bogăţii nesămuite ai avut [6])!

La. Iată o vorbă nenorocită, şi cât se poate de rea: „Ai avut“ şi a nu mai avea nimic.

Gr. Cât ai vrea să-i dai aceluia, care ţi-ar descoperi acestea şi te-ar pune pe urma lor? Spune repede şi fără codeală.

La. Treisute nummus.

Gr. Un nimica tot!

La. Patrusute.

Gr. O lăturoaie de in putregăită [7]).

La. Cincisute.

Gr. Cât o ghindă găunoasă.

La. Şasesute.

---

1) *Nummi aurei.* Aci avem de a face cu o monetă greacă, deoarece abia la 49 a. Cr. se bătu la Roma *nummus aureus* (*Minerva*, op. cit. p. 152). Aci e vorba de staterul de aur. In total, 14.400 fcs. — *Minaria Philippea*, cam 18.500 fcs. (P. toate, Benoist, op. cit.).

2) *sorsus.* — 3) *bene ego hinc praedatus ibo.* — 4) Aprox. 5.820 fr.

5) *Sinus*, un fel de ceaşcă scundă şi largă. (V. şi *Curculio*, 82). La origină, vas p. lapte. (Verg. *Buc.* 7. 33). — *epichysis*, un vas mare p. turnat vinul. — *gaulus*, un fel de cupă, caşi *saphium*, *batioca* (*Stichus*, 693). — Despre *cantharus* şi *cyathus*, v. nota, *Mostellaria*, 347, *Persa*, 775. — 6) Averea în bani, după socoteala codoşului, se urca la 40.000 fr. francezi, aproximativ. — 7) *tramas putidas.* Firele putrede, care sunt aruncate la o parte, în arta ţesătoriei.

Gr. Poveşti de gărgăruici [1]. 1325

La. Voiu da şaptesupte.

Gr. Ţi s'a înfierbântat gura şi acum umbli, să ţi-o răcoreşti [2].

La. Voiu da o mie nummus. *Gr.* Visezi. *La.* Nimic pedeasupra. *Gr.* Poţi să te duci. *La.* Ascultă: Pe Hercle, dacă mă urnesc de aci, îndărăt nu mă mai vezi. Vrei o mie şi-o sută?

Gr. Visezi.

La. Spune, cât ceri?

Gr. Ca să nu ne mai tocmim [3]: Un talant din cei mari. Din ce spun, nicio lăscaie nu las. Şi acum, un da, sau ba. 1330

La. La ce bun asta? Nevoia mă sileşte, văd. Vei avea talantul.

Gr. Dă-le atunci încoa. Vreau ca Venus asta să ne fie drept martor [4].

La. Orice voeşti, porunceşte-mi.

Gr. Atinge [5] cu mâna acest altar al lui Venus.

La. Il ating.

Gr. Pe această Venus să te legi cu jurământ.

La. Ce să jur?

Gr. Ce am să-ţi spun eu.

La. Spune jurământul, cum îl vrei tu [6] (aparte). Pentru ce mi-am pus eu în gând, n'am să mă rog niciodată la vreun zeu [7]. 1335

Gr. Ţine altarul.

La. Il ţin.

---

[1] *curculiunculos minutos.* — [2] Ideia e aceasta: Inghiţişi o bucată prea calda (cei şaptesute nummus) şi acum, ca să te răcoreşti, îţi tragi respiraţia, ca unul care îţi călcaşi pe suflet. Probabil că L. pronunţase cuvintele cu o mimică oarecare, ceeace ne arată cá el nu putea sà aibă mască. V. nota *Miles glor.* v. 200.

[3] *quo nihil inuitus addas:* Să nu mai fii nevoit sà mai pui ceva pedeasupra. — [4] *Venus adroget te.* — [5] *tange.* Când se adresa o rugaciune zeului, ori erà luat drept martor, se atingea altarul cu mâna.

[6] *praei uerbis quiduis.* Cel care jura, repeta cuvânt cu cuvânt formula, pe care o rostea cel care îi lua jurământul.

[7] Adică *că n'o să-şi ţie jurământul.*

Gr. Jură-te c'o să-mi dai banii în ziua, în care o să ai săculeţul la mână.

La. Aşa să fie.

Gr. [1]). O, Venus din Cyrena, martor mi-te iau mie,
dacă săculeţul, pe care l-am pierdut pe corabie, cu
aurul şi argintul din el, am să-l găsesc neatins, şi'n 1340
stăpânirea mea de-a fi să intre, atunci eu, acestui Gripus, zii aşa şi atinge-mă —

La. Atunci eu acestui Gripus (o spun, Venus, să mă auzi) un talant mare de argint am să-i dau.

Gr. De-ai să mă înşeli, spune ca în negustoria ta Ve- 1345
nus să-ţi radă din rădăcină şi capul şi viaţa ta. Blestemul ăsta să stea asupra ta, odată ce ai jurat.

La. Impotriva acestora, de-a fi să păcătuesc, Venus, te rog pe tine, ca toţi codoşii să fie nenorociţi.

Gr. Aşa a să fie totuş, chiar de ţi-ai păzi credinţa. 1350
Tu, aşteaptă aci, acù ţi-l scot pe unchiaş afară. Pe dată şi tu să-ţi ceri sacul tău. (iese).

La. De-a fi cu siguranţă să-mi dea înapoi sacul, pentru asta nu mă ştiu azi dator nici cât o lăscaie. Eu
sunt judecătorul a tot ce limba mea jură. 1355
Dar să tac: Iată-l că iese şi aduce cu sine pe bătrân.

Gripvs. Daemones. Labrax [2]).

Gr. Urmează-mă. *Da.* Unde-i codoşul? *Gr.* Ei, tu, iată-ţi omul! Asta are sacul.

Da. Il am şi mărturisesc că e la mine şi, dacă este al tău [3]),
al tău să fie. Toate, aşacum au fost în el, aşa o să-ţi fie
date în bună stare. Ţine-l, dacă e al tău. 1360

La. O, zei nemuritori, al meu este! Sănătate, săculeţule!

Da. Al tău este [4])?

---

1) Diverbium (*iambi senarii*), v. 1339-1356. Jurământul e spus în alt metru, în *iambi senarii*. Compară, *Persa*, 500, *Pseudolus*, 998.

2) Se revine la *recitativul* întrerupt (*troch. septenarii*) 1357-1423.

3) *si tuost.* — 4) *tuo' ne est?*

La. Mă mai întrebi? Chiar al lui Juppiter să fi fost şi tot al meu erà, pe Hercle.

Da. Toate sunt acolo neatinse. Numai o singură cutie lipseşte, cu jucăriile, cu care mi-am găsit astăzi pe fiică-mea.

La. Pe care?

Da. Palaestra, care a fost a ta, ea a fost dovedită fiică a mea.

La. Pe Hercle, bine că s'a întâmplat aşa. Că lucrurile astea ţi s'au împlinit după pofta inimii tale, mă bucur.

Da. Ce spui, nu-mi vine să te cred aşa uşor.

La. Ba, pe Hercle, ca să ştii că mă bucur, să nu-mi dai pentru ea niciun obol, ţi-o dăruesc eu.

Da. Pe Polux, e frumos ce faci.

La. Ba, tu, pe Hercle, zău. *Gr.* Ei, tu! Acum ai sacul.

La. Il am. *Gr.* Grăbeşte-te. *La.* Ce să mă grăbesc?
Gr. Să-mi numeri banii.

La. Pe Polux, nici nu-ţi dau şi nici nu mă ştiu dator cu nimic.

Gr. Ce vorbă mai e şi asta?
Nu mi-te ştii dator? *La.* Nu, pe Hercle. *Gr.* Nu mi te-ai jurat tu mie?

La. M'am jurat şi încă mă mai jur şi acum, dacă îmi face mie plăcere. Jurământul a fost făcut, ca să ştii păstra un lucru, iar nu ca să-l pierzi.

Gr. Dă-mi încoa talantul de argint, nelegiuitul nelegiuiţilor.

Da. Gripus, ce talant îi ceri ăstuia? *Gr.* Mi s'a jurat, să mi-l dea.

La. Aşa am eu plăcere să mă jur. Nu cumva eşti Pontifex, să vezi, dacă am jurat strâmb [1]).

Da. Pentru care lucru [2]) ţi-a făgăduit el ţie banii?

Gr. Dacă am să-i readuc în stăpânirea sa sacul acesta, s'a jurat, să-mi dea un talant de argint, din cei mari.

---

1) *Pontifex.* Colegiul Pontificilor erà un tribunal, înaintea căruia veneau pricinile religioase şi în special cele de jurăminte strâmbe.

2) *qua pro re* (p. *quam ob rem*).

La. Dă-mi un judecător, înaintea căruia să pot dovedi, dacă tu nu ai făcut jurământul cu înşelătorie vicleană, sau dacă eu n'am vârsta de douăzeci şi cinci ani [1]).

Gr. Ia-l pe ăsta, să ne judece.

La. Pe un altul, mai bine.

Da. N'o să am şi eu atâta obraz să-l las, să-l ia, dacă n'o să fie dreptatea de partea lui. I-ai făgăduit tu lui banii?

La. Mărturisesc.

Da. Ce ai făgăduit robului meu, al meu se cade să fie. Să nu-mi umbli, codoşule, aci, cu înşelătoriile codoşeşti. N'ai să poţi.

Gr. Ai crezut poate c'ai şi dat peste un om, pe care să-l poţi înşela? Să dai încoa banii, bob număraţi, ca să-i pot şi eu da ăstuia, să mă slobozească din robie.

Da. Când eu am fost mărinimos faţă de tine şi prin mine ţi-au fost scăpate toate astea. —

Gr. Ba, pe Hercle, prin mine, să nu spui că, prin tine.

Da. Dacă ai avea minte, ai tăcea. (către Labrax). Acuma, se cade, caşi tu să mi-te arăţi mărinimos. Drept răsplată pentru o faptă binemeritată.

La. Va să zică îmi ceri un lucru, care e un drept al meu?

Da. Ar fi un lucru de neînţeles să mă primejduesc, să-ţi cer un drept, care este al tău.

Gr. Sunt mântuit, codoşul se clatină, libertatea mi-se preveste̦şte!

Da. Săculeţul tău el l-a găsit şi el e robul meu; iar eu ţi l-am păstrat, cu tot bănetul din el.

La. Iţi sunt recunoscător şi cât despre talant, fără multă pricină, o să-l ai, pentrucă m'am jurat faţă de el.

Gr. Ei, tu! Mie să mi-l dai, de eşti întreg la minte.

Da. Ai să taci, sau nu?

Gr. Ai aerul că te îngrijeşti de treburile mele şi tu îţi tragi spuza pe turta ta [2]). Nu, pe Hercle, n'o să mă faci, să pierd şi banii ăştia, dupăce pierdui şi cealaltă pradă.

---

[1]) Legea *Laetoria.* V. n. *Pseudolus,* v. 303 Cum Labrax erà cu părul încărunţit (*incanus,* v. 125), îşi bătea joc de el.

[2]) *tibi munis uiam: Pentru tine îţi pregăteşti calea.*

Da. Mănânci bătaie, dacă mai spui o singură vorbă numai.

Gr. Mă poţi chiar omorî, pe Hercle! In ruptu capului n'am să tac, orice ar fi, dacă nu mi-se astupă gura cu un talant.

La. Doar pentru tine se strădueşte el. Taci.

Da. Dă-te încoa, tu, codoşule.

La. Bine.

Gr. Lucrează deschis, pe faţă. Nu vreau să se vorbească în murmure şi în şoapte[1]).

Da. Spune-mi cu cât ai cumpărat pe cealaltă tânără femeie, 15C5
pe Ampelisca?

La. Am numărat o mie nummus.

Da. Vrei să-ţi fac o propunere aducătoare de câştig?

La. Fireşte că vreau.

Da. Să dăm talantul pe din două[2]).

La. Bine faci.

Da. Pentru aceea, cealaltă, ca să fie liberă, opreşte-ţi pentru tine jumătate, o jumătate dă-o încoa.

La. Foarte bine.

Da. Pentru cealaltă jumătate eu am să liberez pe Gripus, 1410
mulţumită căruia ţi-ai găsit tu săculeţul şi eu copila.

La. Bine faci şi ai întreaga mea mulţumire.

Gr. Aşa dar mi se dă odată banii?

Da. Târgul e încheiat, Gripus. Banii sunt la mine.

Gr. Pe Hercle, erà mai bine să fi fost la mine.

Da. Ce am aci, nu-i nimic pentru tine. Pe Hercle, nădejde să n'ai. Vreau să-l deslegi de jurământ şi să-i rămâi îndatorat.

---

1) *murmurillum, susurrum.* — 2) Incă o probă că un *nummus*, când nu erà o denumire generală de bani, transcria o *didrachma* grecească. Dacă admitem că aci este vorba de un talant euboic, care, după Festus, valora 4000 *denarius* şi un talant dat pe din două valora o mie nummus, sumă cu care fusese cumpărată Ampelisca, atunci un talant de 4000 denarius echivala cu 2000 nummus, şi în acest caz, un nummus este egal cu 2 denarius. Ori ştim că un denarius = cu o drachma şi atunci 1 nummus = cu 2 drachme, adică cu o *didrachma* = 1,94 fcs. V. şi *Truculentus*, v. 561.

Gr. Pe Hercle, m'am nefericit! Dacă nu mă spânzur, mor cu zile! (către Daemones). Pe Hercle, în ruptu capului n'o să mă mai poţi înşela pentru a doua oară, deacum înainte.

Da. Astăzi o să iei masa aici, codoşule.

La. Bine. Poftirea mă măguleşte.

Da. Urmaţi-mă în casă.

(către public). Privitori, v'aş pofti şi pe voi la masă, dacă aş avea cu ce vă cinsti, ori mi-ar fi rămas acasă ceva carne dela vreo pomană [1]; sau în sfârşit, dacă n'aş bănui că-ţi fi poate poftiţi la masă aiurea.

Insă, dacă voiţi să aplaudaţi puternic comedia aceasta, să veniţi cu toţii să încheiaţi petrecerea [2] la mine acasă, deacum peste şasesprezece ani.

Voi însă veţi lua amândoi astăzi masa la mine.

La. Gr. Mulţumim.

Da. Aplaudaţi.

---

[1] *quicquam pollucti domi. Polluctum* erà partea din carnea rămasă dela sacrificiu şi care se dedea spre mâncare mulţimei, spre deosebire de *exta,* carnea aleasă, care se da la prieteni (*Mil. Glor.* 712).

[2] *comissatum.* Despre *comissatio,* v. *Mostellaria.* v. 317.